

GIANFRANCO BRUSASCA

A költészetre gondolj

Baranyi Ferencet gondolom, szívből hertemmel, és min-
den magassággal, akkor is meg szerettem volna, mint őt is.

A költészetre gondolj,
mint motorra, érzékeny feleletre,
mely modern létünk kínjaira válasz,
s vigaszt kapkodó, reménye vesztett
szellemünknek egy földközö világban.

A költészetre gondolj,
miként gyalog bejárható szigetre,
mely kálidák létezálmá,
nagy, szűkös pótlással,
mely lézó versmondások menedéke.
A költészetre gondolj,
mint béke szigetére egy vorugló,
tűrelmetlen s bővíteni forgatagban,
hol a költő szöveget
közbevettem, rövid mondatra szűkül.

A költészetre gondolj,
hogy meszire s egyben közelre léssál,
beismert álmaikkal
szelvényed az új röpítet, hogy létra léssál:
a Fény hozza a költőn ránk.

A költészetre gondolj,
a kicsiny gyermekekre,
akik az utasarkon
világogót
hírelnek terden állva.
A költészetre nyitott szemmel gondolj
s ne görögöd lábaiddal
fogatkozó árnyékokat az úton,
s ne fáradj bele abba,
hogy magad még mindig embernek érezed.

BARANYI FERENC FORDÍTÁSA

250 Ft

Vivát, Baranyi!

75

Z-füzetek/141

Vivát, Baranyi!

(75)

BUDAPEST

Z-füzetek/141

**Összeállította:
KEMÉNY ANDRÁS**

**Sorozatszerkesztő:
SIMOR ANDRÁS**

GIANFRANCO BRUSASCA

A költészetre gondolj

*Baranyi Ferencnek ajánlom, szívbéli barátomnak,
és minden magyarnak, akiben annyi szeretet van, mint őbenne.*

A költészetre gondolj,
mint motorra, érzékeny feleletre,
mely modern létünk kínjaira válasz,
s vigasza kapkodó, reménye vesztett
szellemünknek egy fuldokló világban.
A költészetre gondolj,
miként gyalog bejárható szigetre,
mely költők birodalma,
nagy, széles pódiummal,
mely izzó versmondások menedéke.
A költészetre gondolj,
mint béke szigetére egy vonagló,
türelmetlen s bővített forgatagban,
hol a költői szózat
közbevetett, rövid mondatra szűkül.
A költészetre gondolj,
hogymesszire s egyben közeire lássál,
beismert álmainkkal
serkentsd az éj röptét, hogy látva lássák:
a Fény honnét köszön ránk.
A költészetre gondolj,
a kicsiny gyermekekre,
akik az utcasarkon
világvégét
híreinek térden állva.
A költészetre nyitott szemmel gondolj
s ne görgesd lábaiddal
fogyatkozó árnyékkodat az úton,
s ne fáradj bele abba,
hogymagad még mindig embernek érzed.

BARANYI FERENC FORDÍTÁSA

Letölthető:

[\[PDF formátumban \]](#) [\[EPUB formátumban \]](#)

JUHÁSZ FERENC

Vivát, Baranyi!

Azt, hogy a szocialista rendszer megszűnik minden európai népi demokráciában, hogy a Szovjetunió országokká törik, két ember mondta meg nekem: *Aczél György* és *Habsburg Ottó*. Aczél György egy Illyés Gyuláéknál töltött vacsora után, a ház előtt az utcán éjszaka, 1982-ben, Habsburg Ottó pedig az Országos Széchényi Könyvtár Corvina-alapítványának ülése után a tárgyalóteremben, kávézás közben, évekkel később. Hogy mi jön 1982 után a rendszerkicserélésig, annak lázmérői, mi, a történelem hónaljába dugott öregebbek, leolvashattuk az üvegcső számlétrájára fölkúszó fekete higany-ceruzabélről, hogy mi lett 1989 után azt mi, szigorú és kiszolgáltatott öregebbek, tudtuk és úgy néztük, mint hózivatarban a kerti fák a fehéren, hömpölyögve kavargó, ránk terülő albínó üvegpamut légszönyeg-toronymagasságot. A fiatalok talán érzik, talán nem, hogy mi a kapitalizmus, a tőke mítosz-falánk, nagyon is egyszerű hatalom-uralma, sőt az újjáéledő feudálkapitalizmus gögje és parancsuralom-ingere.

De nem erről akarok beszélni. Hanem a költészetéről, hiszen költőt ünneplünk most, **Baranyi Ferencet**. Mert a rendszercserével megszületett a magyar költészet lényegétől elidegenült, múlttól független esztétikai galaxis, a középszerűség és kispolgáriság pökhendi és öntelt jelenkora. Egy költő szünetnapját dicsérő cikkben olvasom, hogy a mai, új költészet és irodalom nem vágyik szellemtörténetünk tárgyilagos és hiteles lét-örökségére, hogy „egyfajta közösségi, elkötelezett, képviselői beszédmódot és váteszi magatartást elutasítva, az élőbeszédhez közelítő hangú, tárgyilagosabb, személyesebb költői nyelvben leltük örömeinket”. Hát most megkaptad *Csokonai Vitéz Mihály, Berzsenyi Dániel, Vörösmarty Mihály, Petőfi Sándor, Arany János, Vajda János, Ady Endre, Babits Mihály, Kosztolányi Dezső, József Attila, Radnóti Miklós*, és mind, ti utánuk következők. Boldog világ! Elbutított ifjúság, számítógépernyőhöz ragadt ezerszer harminc légy szemű ifjúság!

Én most újraolvastam Baranyi Ferenc műveit, és sehol nem látom a fönti elidegenedést (de a világlírában sem!), nem látok váteszi magatartást, képviselői beszédmódot, csak igazi jó verseket látok, szép és emberi költészetet, szerelmet, örömet, vágyódást, hűséget az elesettekhez, tisztességet az emberségben és semmi cinizmust, hülyülést, balficamosságot, csak ámulatot látok, a világ öszlétének örömet és gyász-súlyát, a megmaradás-vágyat, a haláltudat kegyetlen kegyelmét, az embertudat emberkötelességét olvasom, a hűséget a hűségesekhez. Legyen ennyi is elég ezen az angyal-előtti, ördögtelen ünnepen! Dolgozz még, ne hagyd magad és ne legyen hajnalod sose keserű, mint a csalánlevél-tea, amit lázunkra főzött anyánk. Az áldott szegény Mama.

Vivát, Barátom! Vivát, Baranyi!

SZEITZ JANOS

Vivát, Baranyi!

Juhász Ferenc köszöntőjét olvasva

Vivát, Baranyi!
Mert Te vállaltad magad!
Csillapító szóval a rontásban.
Rontásból a rontásba, konok
főtartással.
Te a szavak üldözöttje,
a harmóniák üldözöttje
a szerelmek üldözöttje.
Te vállaltad magad.
A kényszer kegyes megtúrtje,
mert a dalaidban nem találtak
fogást: megtörni az örök hazatérést,
tagadni a dús ősi vágyak himnuszát.
Azok a dalok, azok a dalok!

Embert szólító dalok.
Téged, múzsák kegyeltje
látott, aki akart,
értett, aki figyelt!
Nem szenvelgés szólni itt,
a múzsák kegyéről, hisz
kevés örömért, túl sok a fizetség,
és nem adnak sem megnyugvást,
sem felejtést. Kegyetlenek!
Szirének nővérei,
leszálltak a szigeti sziklahátról,
lelkeket kémlelnek, s a lélekben
az indítékot tartják becsben,
mi a dallal teremt vágyani életet
az emberben;
nem tévelygő napi tetteket.
Megtaláltak!

Vivát, de csöndesen,
amint a beteljesült szerelem csendjében
egymásra talál a lélek és a test.

MILLEI ILONA

A költő, aki használni jött, nem ragyogni

Azt hiszem, amikor született, összenevettek a csillagok. Ettől válhatott cseperedtében francia lovaggá, olasz trubadúrrá, és a magyar népmesék hőségévé, a legkisebb királyfivá, hogy dolgát e világon minden pillanatban eszerint tegye. Mindig az elesettek, a kiszolgáltatottak védelmezője volt, és a mai napig az is maradt, köpönyegét még akkor sem forgatta, amikor ennek divatja lett. Tartásáért, gerinCESSÉGEÉRT persze mindig neki kellett fizetnie, s ő fizetett emberséggel, humánummal, mert reneszánszszívű, mély műveltségéből erre is tellett. Hogy nagy árat-e? Ki tudja? Hogy fájdalmasat? Ennek titkát ő rejti. Sok díjat kapott, például 2002-ben megkapta az olaszoktól az egyik legnagyobb kitüntetést, az Ada Negri-díjat itáliai költők fordításában megjelent verseskötetéért. Úgy gondolta, ha a kuratóriumban a világ- és a kortárs-irodalom olyan nagy nevei szavaztak rá, mint *Giancarlo Vigorelli* és *Mario Luzi*, akkor mi dolga lenne irodalomtörténészek fanyalgó elutasításával. Az 1976-ban kapott József Attila-díjat nagyra tartja, mert kedvenc költőjéről nevezték el, mégis, amikor megkapta a Nádasy Kálmán-díjat, azt mondta, erre a legbüszkébb, mert irodalmi díjat a hülye is tud kapni, de zeneit csak az, aki ért is valamihez. Azért 2008-ban örült a Kossuth-díjnak.

A zene mindig is éltető eleme volt. Anyai nagyapja, *Kuzsma István*, a pilisi evangélikus templom kántor-tanítója szerettette meg vele. A mogorva, magának való öreg csak „lurkó Ferkót” engedte be a szobájába, hogy együtt hallgassák a harmóniákat. A zenéhez menekült, annak a bűvöletében élt akkor is, amikor félig-meddig kitelepítettként Monoron éltek. Számára az volt az oázis, hogyha egy összeeszkábált detektoros rádión operát hallgathatott. Azt mondja, ahogy egyre több szörnyűség veszi körül, ma is az operához menekül. Igaz, detektoros rádió helyett ma már CD-ről, DVD-ről szól a zene, de nem múlik el úgy nap, hogy legalább egy operát ne hallgatna végig. Vasárnap olykor hármat is, sosem kap mérgezést. Eredetileg nem is költőnek készült. Az első mű, amit tízéves korában a ceglédi zeneiskola diákjaként „elkövetett”, egy négy felvonásos opera volt, aminek zenéjét is, szövegét is ő szerezte. Hogy nagyra törő álmái voltak, azt a mű címe – *A tenger* – is mutatta, hisz a nyáregyházi kacsásztatón kívül addig más vizet nemigen látott. Azt, hogy végül is költő lett, ennek köszönheti. Amikor ugyanis zenetanárának megmutatta a művet, az nem volt elragadtatva a divatos slágerekből összelopkodott dallamoktól, de a szöveget

nagyon megdicsérte. Attól kezdve csak szöveget írt. Ám a zenével máig intenzív kapcsolatban maradt, dalszövegeket ír, operákat fordít, zenei műsorokat vezet, azt mondja, a zenéből él, merthogy az irodalomból nem lehet, az csak viszi a pénzt manapság.

Nem rendszerek kegyeltje. A Rákosi-éra a horthysta főjegyző fiát osztályidegenként kezelte, elkötelezettségét a Kádár-rendszer hivatalnokai kérdőjelezték meg, a három T-ből is csak a túrt jutott néki, most pedig azt vetik a szemére, hogy „piszkos komcsi”. Persze többnyire azok, akik anno vele szemben védtek a népi demokráciát. Pedig csak egyszerűen baloldali, aki a világnézetét nem személyes sérelmei fénytörésében alakította ki, hanem az eszével és a lelkiismeretével. Hívévé pedig azért szegődött, mert olyan tömeges méretű létbiztonságot valósított meg, amilyen még sohasem volt addig a magyar történelemben. S mivel azt látta, a nemzet nagyobbik része boldogul, úgy érezte, nincs joga tagadni azt a világot. Ma sem teszi. A baloldalhoz húz a szíve, még akkor is, ha kritizálja őket. Így hát most is „tüske a köröm alatt”. No, meg azért is, mert úgy gondolja, az egész földgolyót lassan átfogó kapitalizmusnak nem az az érdeke, hogy a társadalom érző és gondolkodó emberekből álljon, hanem az, hogy egy arctalan massa legyen a tömeg, amely meg van fosztva az önálló ítéletalkotás képességétől, mert csak így lehet politikailag manipulálni az embereket. Ezért is szuggerálják azt a költőknek, hogy a költészet társadalmi funkcióját elvesztette. Pedig amíg társadalmi igazságtalanság van, addig a közírónak is dolga van a világban. S hogy van rá igény, arra az a bizonyosság, hogy még ma is sok helyre hívják író-olvasó találkozóra. A kis falvakban ma is megtelik a terem, még mindig megvan a szépre, az igaz szóra az igény. S hogy a költészetnek van mozgósító ereje, azt mi sem bizonyítja jobban, hogy az 1990-es évek vége fele írt, *A kérdések folytatása* című verse röplap lett május elsején. Ezt tartja az egyik legnagyobb kitüntetésnek az életében. Ahogy azt is, hogy sokan szerették, szeretik a verseit.

Kezdetben csak a bánatát faragta rímbe, amolyan terápiaként, mert amit kiírt magából, nem bántotta tovább. Első zsenéi harmadikos gimnazista korában jelentek meg a Pest megyei *Népújságban*. Egyetemistaként döbrent rá először, mit is jelent költőnek lenni, akkor, amikor már visszhangja is volt írásainak.

Mit akart elmondani? Mindent, ami igaz. Olyan közszolgálati költővé akart válni, aki ébren tartja egy nemzet igazságérzetét, karbantartja az emberek érzésvilágát. Az 1960-as években, amikor költői pályája indult, még lehetett az embernek olyan illúziója, hogy versekkel igenis bele tud játszani a közgondolkodásba, akkor ugyanis egy irodalmi est felért egy népgyűléssel, a Sztálint dicsőítő ódák után a lírában kezdődött el az igazmondás, *Váci Mihályok*, *Simon Istvánok* adták vissza a közszolgálati líra ihletét.

Ma már hermetikus, zárt világ a költőké, és másképp is értelmezik a dolgukat. Ezért már nem is ragaszkodik ahhoz, hogy költőnek hívják. Inkább publicista ő, aki költői eszközökkel, versben ír publicisztikát, mindenki számára dekódolható nyelven. Mert még mindig használni akar és nem ragyogni. Ifjú korában nagy varázserőt tulajdonított a költészetnek, hitte, hogy a versek hatása egy csapásra megváltoztatja a világot. Ma már csak az az elvárása, hogy segítsen embernek maradni, mert az egyre nehezebb. Vallja, ha a költő „szókölcsonzó” marad, és meg tud őrizni bennünket érző embernek ebben a dehumanizálódó világban, akkor hűséggel teljesítette a küldetését.

Mostanában sokat olvasgatja a *Taót*, aminek tanítása nagyon is összecseng *Madáchéval* a cél halál, az élet küzdelem, s az ember célja a küzdés maga. Az emberek többsége tülekszik, vágtat az élet útján, azt gondolva, hogy az út végén valami jutalom várja. Pedig hát maga az út a jutalom. Az értelmes élet, ami az emberek javát szolgálja, az az élet célja. Abban a szép hevületben kell leélni az életet, mintha valóban meg

lehetne váltani a világot.

S hogy mit kínál nekünk örökül? „A mindenséget mondtam el csupán csak, mert mindent elmondani lehetetlen” – írta még az 1970-es években a *Dante gyónása* című versciklusban. Köszönjük.

TANDORI DEZSŐ

Fenyők, 2009, TD

Baranyi Ferencnek

Jegenye-, lucfenyőfasor.
Jelélül, én itt éltem valahol.

Cik-cakk szavakat ágak hegye szól,
Szórva, mint időt, hogy „valamikor”.

Ünneptől távolodva; közeledve,
Hogy itt tűnök el én is valamerre.

Külön alakok. A nagyját lehojják.
Égnek nem-vagyok-nem-is-vagytok gyertyák.

Medvéim, madárkáim, apraját
Idézik, én végre már semmimet,

Tovább. Meglehet, így meglehetek:
Fák számolatlan esztendőinek.

De, vége-se-vers, véget érhetek.
Békes-se világ, békét kérhetek.

MADÁR JÁNOS

Baranyi Ferenchez

A Kossuth-díj tiszteletére

Visszaigézem régi arcodat,
mikor tejért s mézért könnyörögtél.
A megsárgult földekre kristályos
zöld füvet, és a kaptárak csöndjéhez
dús tüzet reméltél. Mintha égve felejtették
volna a legtisztább lángot. Arcodon
béke volt és megváltó nyugalom,
mert tudtad a fényből jött világot.
Megtanultál parazsakkal élni,
világgá üzött a hűség és a tett.
így lettél magadért s másokért
elkötelezett. Veres Péter is büszke volt rád.
Mert véredben nagyra nőttek a falvak
és tanyák. Mikor megsimogattad
a nyírségi földet... Az alföldi parasztok
trónusát örökölted.
Pilistől Szabolcsig
- a nógrádi hegyeken át – mindig
a kisemmizettek nevében szóltál.
Rokona a szegénységnek és a jó palócnak
így maradtál. Szövetségben a nélkülözéssel,
a tengődő lét ártatlan lombjaival – tisztességednek
van heve, bokra. Emberi lélegzeted
a mátrai fenyveseké; osztod magad,
mint a hűséges vér – ezernyi darabokra.
A rész és egész törvénye szerint,
bölcs szelídséggel rakosgatod töretlen
szavaidat az éghez. Minden versed szabadságért
kiált, mert hited, homlokod elegendő
a messziséghez. Az ég is szemedre dőlt,
büszkén, szelíden néz belé. Pedig csillagok, tüzek
álltak megbillent lépteid elé. De hiába támadtak ellened
fecske szelídségű nők, gyönyörű tájak.
Tenyeredből etted a szerelmet, gyöngéd időt,
hogy verseidben hazataláljak. El ne tévedjen
a szó és a remény, nincs többé megállás
a keresztet cipelő ég alatt. A szülőföld és a haza
meggörbült háta, hegyerince már végképp
rád maradt. A szent zászló és a tűzvigyázó ének

bölcs hírvivője lettél, Ferenc. Halhatatlan
igéiddel állsz csöndes birodalmad felett.
Most kell örökre megmaradni. Kihirdetni
a tengert, mert minden virágban este lett.
A tavasz és a nyár, az ég, a kő hullni készül.
De egymásba hajló ujjaid között vallomás
a fény, és békés homlokod száműzetése
szépen kiegészül. Helyére billen a világ,
eggyé lesz a nép és az alázat őseidtől
örökölt zsigereidben. Sem divat, sem cifra kor
nem ferdíthet már szíveden. Egyenes gerinccel
állsz, csurog rád tiszta fény. Emelt fővel
mosolyogsz és énekelsz közöttünk,
hogy talpalatnyi reményünk összegyűlt gondjait
megossza hűséged más népek anyanyelvén.
Beleszivárgunk verseidbe, virágok
kelyhe fölött élsz félszegen – szívedbe
az idő magányt és félelmet ás. Te romlatlan
költő, hazáért síró garabonciás.
Fölsebzni márciusi lelkedet a szegénység
és a zene. Mintha minden kimondott szó
vérzene. Az eljövendő nyár tékozló sorsodra
új tüzet, rebellis győzelmet hozzon. Balladás
seregedbe minket besorozzon. A mindenség fiaként
forradalmakat biztattál mindig, s ma is
büszke tekintettel nézel körül, ha jön az ár.
József Attila és Váci Miska édes öccse,
történelmet lázító proletár.

VÉGHELYI BALÁZS

A költő és a félszeg humánium

Baranyi Ferencről

„Korszerű szeretnék lenni, nem divatos.” Kiáltványba illő mondat ez a hetvenes éveiben járó Baranyi Ferencről, aki valóban nem divatos költő a 21. század elején, nem

úgy, mint a 20. század hatvanas-hetvenes éveiben, amikor tíz-húszezres példányszámban fogytak a könyvei, író-olvasó találkozóin mindenhol széles közönséget vonzottak, kortársai és a fiatalok között egyaránt népszerű volt.

Baranyi Ferenc sikerében több tényező közrejátszott. Szögezzük le: elsősorban a tehetsége. Indulása szerencsés csillagállás alatt történt. Ahogy *Kormos Istvánt*, *Nagy Lászlót*, *Juhász Ferencet* vagy a hozzá legközelebb álló Váci Mihályt, úgy Baranyit is a „fényes szelek” sodorták faluról a városba, az értelmiségi létig, a költői hivatásig. És miként az előbbiek, ő is élni tudott a történelem adta lehetőséggel. Magyar-olasz szakon elvégezte a bölcsészkart, s már egyetemi évei alatt is rangos folyóiratok közölték verseit. 1962-ben, diplomázásának évében jelent meg első, nagy sikert arató kötete, a *Villámok balladája*. Innen egyenes út vezetett az országos siker felé. Baranyi Ferenc meg tudta verselni nemzedékének életérzését, útkereséseit a megváltozott világban, verseivel perelt generációjának nehézségei miatt, és bár elkötelezetten baloldalinak érezte magát, nem hunyt szemet a rendszer ellentmondásai, torzulásai fölött sem. Szerelmes versei közkézen és közszájon terjedtek, sokaknak segítséget adva a szívtől szívig vezető út sikeres megtételéhez. Később, a hetvenes évek közepétől televíziós zenei ismeretterjesztőként is reflektorfénybe került, az operaszerető közönség pedig a zeneirodalom több remekművét az ő magyartításában élvezhette. Jó előadói képessége révén író-olvasó találkozóin is sok hívet szerzett magának. Minden kátyú és bukkanó ellenére végigjárta az utat - de hová is?

A kilencvenes években másokkal együtt ő is kiszorult az irodalmi élet fősodrából. A divatos irodalomelméleti iskolák képviselői a hatvanas években virágzó magyar irodalom jelentős részét leértékelték vagy háttérbe szorították: Juhász Ferencről Váci Mihályig, *Fejes Endrétől Sánta Ferencig*. Az ízlés persze változhat a korról, de itt más történt. Szenvedélyes vitám volt egy fiatal költővel, aki szerint *Nagy László* költészetének nincs ma már *létjogosultsága*. Pontosan ezt a szót használta. Ő – velem ellentétben – olyan irodalomelméleti iskolák hatása alatt mondta ezt, amelyek minden költőt elsöpörnének, aki nyelvkritika helyett társadalomkritikát ír és nemcsak a hétköznapi semmiségekre hajlandó odafigyelni. Eközben a magyar irodalomnak a hagyományos értékeit és hagyományos szerepét vállaló ága a kilencvenes évektől egyre belterjesebbé vált, egyre kevésbé tudta megszólítani a fiatalokat, az újabb nemzedékekből pedig nem nőtt ki az elődökkel összemérhető tehetség. Baranyi Ferenc mindezek ellenére nem hallgatott el és értékrendjén sem változtatott a rendszerváltást követően. Juhász Ferenc így összegezte Baranyi életművét és emberi-költői szerepét: „nem látok váteszi magatartást, képviseleti beszédmódot, csak igazi jó verseket látok, szép és emberi költészetet, szerelmet, örömet, vágyódást, hűséget az elesettekhez, tisztességet az emberségben és semmi cinizmust, hülyülést, balficamosságot, csak ámulatot látok, a világ összletének örömét és gyász-súlyát, a megmaradás-vágyat, a haláltudat kegyetlen kegyelmét, az embertudat emberkötelességét olvasom, a hűséget a hűségsekhez.”

A pályatárs ünnepi szavai mellé tárgyilagos elemzés is kívánkozik. Vázlatosan próbálom csak Baranyi Ferenc munkásságának rétegeit, azok értékét és mai érvényességét megvizsgálni, de így is komoly feladat elé állít a szerteágazó, nagy terjedelmű életmű.

Baranyi Ferenc közéleti (vagy, ahogy ő nevezi: közszolgálati) versei komoly felelősségérzetről tanúskodnak. Petőfit juttatják eszünkbe, aki hittal vallotta: „Használni s nem ragyogni akarok.” Baranyi sem érte be kevesebbel, mint nagy elődei: egy közösség szószólója kívánt lenni. Szenvedélyesen számon kérte a szocializmus gyakorlatán a szocializmus elméletét. Akkori kritikáit azóta más fénytörésbe állította az idő, jóval kritikusabban látjuk már azt az időszakot. Manapság azonban bárki bármilyen fórumon megkérdőjelezheti a globalizált liberális kapitalizmusnak nemcsak

egyes szépséghibáit, hanem egész létjogosultságát is. A szocialista rendszerben ez elképzelhetetlen volt. A jelenlegi rendszernek erősebb immunrendszere van a kritikára. Kevésbé ártanak neki a vádló szavak, mint az előző korszakban – talán éppen a szólásszabadság miatt, ami csökkenti a szavak erejét a nagy hangzavarban. És nincs az a politikai vagy katonai hatalom, amely a pénz embereket manipuláló és kiszolgáltatottá tévő erejével egyenrangú lenne. Az egykori látható ellenség helyét a láthatatlan érdekek hálózata vette át, amelyet az irodalom már alig vagy egyáltalán nem tud úgy megfogalmazni, mint *Illyés Gyula Egy mondat a zsarnokságról* című költeménye a szocialista diktatúra természetrajzát. Ami valaha átlátszó volt az egyszerű embereknek is, az ma zavaros és legfeljebb összeesküvés-elméleteket szülhet. A tiltott szónak akkor hatalmas ereje volt, ezért válhattak *Csoóri Sándor* esszéi sokak számára iránytűvé, és ezért voltak hatásosak Baranyinak olyan versei, mint a *Ballada az elkényeztetett ifjúságról*, a *Három a tánc* vagy az 1956-os forradalom élményével számot vető oratórium, *A múlt dübörgései*. Tiszteletre méltó, egyenes kritikái egy diktatúrába fulladt eszmének, amelyek értékes dokumentumként üzennek nekünk a letűnt korszakról. Ugyancsak tiszteletre méltóak a költőnek a fordulat után született, a kapitalista rendszert bíráló versei. Ezek jóval élesebbek a korábbiaknál, hatásuk azonban – a fent elmondottakat igazolva – meg sem közelíti a régi versek mozgósító erejét. De a közösségi elkötelezettségű költő törvénynek érzi, amit Illyés Gyula megfogalmazott *Költők egymás közt* című versében: „Nem lehet tisztességes ember, / ki a versírást abbahagyja. / Az igazmondást hagyja abba.” Tovább is megy, Illyésre visszautalva ezt írja: „Vésd agyadba: / aki a versírást ma hagyja abba, / elfogadja, hogy az embereknek / nincsen szükségük arcra.” (*Mai költők egymás közt*). Baranyi Ferenc – hatástól és visszhangtól függetlenül – az utóbbi évtizedekben is rendületlenül írta verseit, és hirdette, amit legjobb meggyőződése szerint igaznak vélt. Humanista lírikus, aki elsősorban a humanitást kéri számon minden társadalmi rendszeren.

Szépek és maradandóak Baranyi Ferencnek a gyökereit megörökítő költeményei, a gyermekkori élményvilágot megverselő, a fölnevelő falu és a család közösségéhez hűséget valló *Öregapám*, *Húgom*, *Vérzik a ház*, valamint a magyar múltat feldolgozó versek, amelyekből 2000-ben *A honfoglalás felszámolása* címmel egy szubjektív „történelemkönyvet” is összeállított. Történelmünk első nagy pillanatáról, a honfoglalásról kevés igazán jó költemény született, a kevés között mindenképpen ott van a *Koltay Gábornak* ajánlott Baranyi-vers, a *Honfoglalás*. Hazáról, népről is több verse tesz vallomást. *Dunáról fúj a szél* című szonettjének befejező sorai 1968-ban szállóigeként szóltak: „A világ ránkt tekintve arra számít, / hogy vállalunk gondjából egy hazányit.” Szép lenne, ha így lenne. Ma már a szerző sem hiszi, hogy a világ ezt várja tőlünk. Tiszta szándékkal című, 2007-es versében ilyen sorokat olvashatunk: „Belenyugszom, hogy ez a föld / nemes szándékok Golgotája, / hol elmaradt az összetört / remények várt feltámadása. [...] Páncélotom nincs mód levetnem, / de holtomig azon leszek, / hogy tiszta szándékkal hitessem, / amiben én már nem hiszek.”

Életművének fontos részét alkotják szerelmes versei. Ezek tudják legjobban megszólítani a kortárs olvasót, a világhálón is gyakran és szívesen idéznek belőlük, ami a versek élő voltára utal. Szerelmes verseivel hozott új hangot a költészetbe. A hatvanas évek a szerelmi felszabadulás időszakává váltak. Baranyi Ferenc – miként *Hölgykoszorú* című szonettkoszorújában számot adott róla – sok nőbe volt szerelmes, olykor párhuzamosan is. Legnagyobb szerelmei hamar múzsává váltak. Költő és múzsa kapcsolata örök, eltéphetetlen kötelék: a múló szerelem meghosszabbítása a végtelenbe. Erősebb kapocs minden testiségnél, de még a legerősebb lelki szálaknál is. *Szendrey Júlia*, *Boncza Berta*, *Kozmutza Flóra* és *Gyarmati Fanni* örök. Érzi ennek súlyát Baranyi is. Korai szerelmes verseiben az összetartozás öröme és a függetlenség vágya küzdenek egymással. „Te nélkülözhetetlen – de kár, hogy feleség vagy!” – írja

az 1965-ös *Vallomás*ban. Őszintesége olykor szinte kíméletlen: „Neked még azt is megbocsátom, / hogy megcsallak valakivel.” (*Megbocsátom*). Közösséget vállal a „törvénytelen” szeretőkkel, akik: „Nem bújnak össze önfeledten, / csak félve egymáshoz lapulnak, / ernyedten is olyan feszültek, / mint puska ravaszán az ujjak.” (*Csöndtelenül*). Az 1968-as keltezésű *Fogadom* pedig mintha Szabó Lőrinc *Semmiért Egészen* című klasszikusának pszichológiai magyarázata lenne: „Kíméletlenséggel becüllek én – / olykor gyilkol a simogatás.” Nem ritka az érzékiség versebe szövése sem: „Mikor szeretkezünk, akkor legszebb az arca.” (*Galambnyi suhanás*). Az idő haladtával a versek is szelídülnek, harmonikusabb, önzetlenebb kapcsolatokról tanúskodnak, így például 1994-ből a Rózsa: „Mikor szúrása ér, szisszenek, mintha fájna, / serkedő véremet ejtem szíromzatára, / hogy boldog bíbora még lobbanóbb legyen.” Legszebb sorai talán ezek: „jöttem, dobolt a lázas expressz, / a szívverésem nem kevésbé, / s élémfutásoddal avattad / betoppanásom érkezéssé.” (*Küszöbön*). Szerelmes verseiben a szerelmi kapcsolatok bonyolultságát, ellentmondásait a legegyszerűbb szavakkal tudja megfogalmazni, ez adja népszerűségüket.

Munkásságának szerves részét képezik fordításai. Olasz, francia és orosz költők verseinek magyarításában jeleskedett leginkább, emellett a zeneirodalom klasszikusait is nagy műgonddal tolmácsolta. Csak néhány példa a számos opera- és operettlibrettó-fordítás közül: *Puccini Toscája*, *Bizet Carmenje* vagy *A víg özvegy* című *Lehár Ferenc*-remekmű. Nagy zenerajongó és lemezgyűjtő, többkötetnyi zenei tárgyú cikket publikált.

Baranyi Ferenc képzett, tudatos irodalmár, *poeta doctus*nak is nevezhetjük, habár ennek hatása csak a versek formai igényességén érződik, ő ugyanis legtöbbször nem esztétikai szempontok szerint, hanem indulatból ír. Törekszik ugyanakkor a hatásosságra, amelynek eszköze a tömegek megszólítását lehetővé tevő közérthetőség, néhol a pátosz, illetve a különböző retorikai eszközök (ismétlés, refrén, szemléletes ellentétek, példázatszerű hasonlatok) gyakori alkalmazása, főleg közéleti tárgyú verseiben. Játszani is tud, ha akar, példa rá a virtuóz ritmusú *Kánkán*. Vannak rokonai a magyar lírában, a legközelebbiek talán Váci Mihály és *Faludy György*, de egyetérthetünk *Czigány Györggyel*, aki szerint: „Baranyi költészete sem nem eredeti, sem nem hagyományos: egyszerűen saját hangja van.” Később hozzáteszi: „Verséltető élményei: a szerelem, az operaének, a szegények, a mindenkori vesztesek iránti elkötelezettség magától értetődő módon van jelen a soraiban.”

Baranyi Ferenc nincs ma divatban, ahogy általában a költészet sem, de makacsul vallja: „Csupán azok a versek érdekelnek, amelyek képesek a legkonstruktívabb emberi indulatok cinkostársaiul szegődni, amelyektől felbátorodottabb, magabiztosabb lehet egy kicsit a félszeg – sőt, mind félszegebb! – humánus a világban.” Erre törekszik a költő, a többi már az olvasókon áll.

VÁRNAI DEA

Baranyi Ferenc

A hatvanas évek
magyar Jevtusenkója voltál,
nemzedékek lélegzetében
verseid hárfá szava
cseng,
amnésiás évek jöttek,
s felborult
az értékrend,
pártütések,
jellem-vesztések,
begyűrt hazugságok
zsongásán áthallott
hangod,
a Forrás-Hangja,
meghajtom fejem
nagyságod előtt,
mert Te vagy a Költő
Baranyi Ferenc.

GULYÁS ILONA

Születésnapodra

Baranyi Ferencnek

Bölcs bagoly szemével
nézed az embert, földet

Napszíved kitarva éled
fel nem adott reményed

Verseid igaz ritmusát kövesse

még száz és száz
szórd betűiddel hű
hited még időtlen
tovább, tovább!

ONAGY ZOLTÁN

Burányi Ferenc

Számolgatnom kell (*fejben mindig gondot okoz közben az ezred-, századforduló*), ha amennyiben harminchétben született, mennyi most. Hetvenöt, talán. A hetvenöt – sok. Még úgy is, hogy a nyolcvanöt, de a kilencvenöt se sok ahhoz képest, hogy mindig annyi kevés éppen, amennyi megadatott az Úrtól.

Baranyi Ferenc, amikor személyesen megismerem, a *Palócföld* főszerkesztője.

Minthogy a nyolcvanas évek közepe ez, nem egészen világos, mit keres Salgótarjánban, mit keres egy kis regionális irodalmi folyóirat élén, minthogy Baranyi sztárköltő. És tévésztár. Úgy értendő, ahogy leírom. A királyi TV zenei osztályán működik, olyan komolyzenei sorozatokat szerkeszt, vezet, hogy mindenki nézi, emlékezetem szerint soha azelőtt és soha azután annyit nem nőtt e komolyzeneileg sokat szenvedett kis ország zenei műveltsége. Előtte a *Magyar Ifjúság* rovatvezetője. Egyszóval: nem kispályás. Azóta is töröm az agyam, mit keresett Nógrádban. A nyolcvanas évek közepe minden szempontból fordulópont. Nem ragozom. A keleti egeken a teljesen debil *Csernyenko* (és az őt megelőző múmiaszerű *pártelsőtítkárok* után) megjelenik *Gorbacsov* a maga ötvennégy évével, és a bolsevik Róma lassan atomjaira hullik. De az ókori Rómával szemben nem kerül évtizedekbe, hogy a perifériákon is hallhatóvá váljon, hasad, ami hasad. Mégpedig elképesztő, hihetetlen tempóban.

Kicsivel harminc fölött az ember nem úgy lát, nem úgy hall, mint később. De nem is úgy utazik, mint évtizedekkel később. Este gondol egyet, nem merészet, nem is bonyolultat, és reggel buszon ül, megyen a folyóiratba. A szerkesztőségbe. Ha nincs különösebb oka, akkor is. Ebből következően Baranyi Ferenc az időszak leggyakrabban látott-hallott főszerkesztője. És Baranyi különös figura. Semmi balos görcs, morális programvers a fiatalok életviteléről, semmi abból, amit a kóborló, helyét kereső fiatal író más főszerkesztők és szerkesztők gondokkal terhelt orcáján láthatott addig. Nincsenek a mély barázdák, a felhúzott szemöldök, fölötte a harmonika-homlok. Baranyi soha nem gondolta, hogy a novella mélyén megbúvó összetett mondat a szocializmus ellensége volna, és nem írt oldalas értelmezést a haza felvirágoztatásáról,

annak módozatairól az *Erikával* gépelt A/4-es kéziratlap szélére. Laza, derűs, jókedvű főszerkesztő.

Érkezett a vonattal. A főszerkesztő, az MTV egyik zenei igazgatója érkezett a Bp.-Hatvan viszonylatról, ahol átszállt a Hatvan-Salgótarján viszonylatra. Elképzeltetlen manapság. Lebaktattunk elé a furcsa, a völgy közepén dombra telepített vasútállomásra a hegyoldalban fészkelő szerkesztőségéből, fogadóbizottság voltunk. A hegyoldal le is, föl is olyan meredek, ma kétszer meggondolnám, hogy megmásszam bárki kedvéért, ráadásul kétszer, háromszor. De minthogy sem azelőtt, sem azóta nem könyököltem vasúti restiben a pulnál fogadóbizottságként, jó visszanezni. Ha egy órát késett a csatlakozás, annyit, amikor kettőt, annyit vártunk *Pál Jóskával*, a prózaszerkesztővel.

Az már hab az egészen, hogy főszerkesztőként a Megyei Pártbizottságnak, annak is Kulturális Osztályának tartozott elszámolással. Hogy megszüntette a gyakorlatot, hogy irodalomkedvelő járási párttitkárfeladások zöngeményeit közölje a lapban vers címén, amivel komoly érdeksérelmeket okozott. Nem úgy van az, hogy eddig egy járási párttitkár úgy mutathatta be az asszonyt, hogy költő, eztán pedig nem. „*Ki ez a' izé, ért ez a' izé a versekhö egyáltalán? Megmon'tuk az elvtársnak, hogy a helyi irodalmi erőket foglalkoztassa!*”

Egy év alatt olvasható, országosan ismert, keresett folyóiratot csinált a lapból. Mindig jutott bele fontos olvasandó, ami képes volt túlmutatni a provincián, és persze gerjeszteni a provincia helytartóit. A második esztendőben szőnyegszél és szőnyegszél. Az elvtársak, akik nem hallottak Moszkváig, megmondták, hogy mi a feladat, de az elvtárs szembeszegül.

Véletlenül, vagy talán nem véletlenül, akkor is ott vagyok, amikor elköszön. Nincs pátosz, nincs megrendülés, lírai párák. Azt mondja: „*Kévés az idő, az erő, hogy a butasággal harcoljak. Egyre kevesebb.*”

Fontos búcsúmondat. Eszembe jut néha. A jókedve is eszembe jut, ahogy pakol, megy, nem sajnálkozik, hogy mennyi munkát és idegességet fektetett abba, amit hátrahagy, azt se mondja, dolga van még, de mennyi.

Jó. Jó, hogy ismerem. Jó, hogy köszönhetem. Pohárka bor is beleférne talán, koccintás, kézfogás, de a dolgok sodródnak és elsodródnak, így aztán csak szóban: Isten éltesen, Baranyi Ferenc, sokáig!

KAISER LÁSZLÓ

Megannyi közös

Baranyi Ferencnek

Megannyi bennünk a közös,
közös, mint csillagoknak a Nap.
A Nap, hisz tudja: a Hold nélkül
unalmas adni sugarakat.

Úgy közös, ahogy gyarlóknak is
közösek az evidenciák,
s ahogy nincsen csillagász, aki
megtagadná a Galaktikát.

Mégis van, hogy más az utad,
miként enyém is visz máshova:
külön elvek mentén lépdelünk,
más a vár és várnak ostroma.

S nincs harag: maga a csoda,
nem tudhatom, te hogyan teszed,
én úgy: jobban szeretlek téged,
mint hűséges-hűtlen elveket.

GÓG JÁNOS

Szobrod talapzata

Baranyi Ferencnek

Évtizedeken át konokul meneteltél,
tükrök foncsora nyelte mosolyod magába,
versek zenéjében mindig örömet leltei
s az igazság szava volt szent köved, a kába!

Voltál ifjú titán, mellőzött bölcs poéta,
volt sziklán tört hullámverés is féltő szavad,
sorsod eszméd, dalod lehet számunkra példa,
jelenünk, e kegyetlen korszak bármilyen vad.

Lám elkészült végre bronz szobrod talapzata,

neved már a jelen kötömbjébe vésetett,
győzelmes a háború is, nem csak a csata,
távolba nézhetsz már sunyi végletek felett!

Megfontolt szavak szálfá erdejébe rejtve
messzire érnek botorkáló gondolatok,
s te felelős vagy immár, mint egészért sejtje,
hogy lássanak, akik nem maradhatnak vakok!

ALFÖLDY JENŐ

Könyvek Burányitól és –ről

***Baranyi Ferenc: Ködsirató;
Laczkó András: Baranyi Ferenc***

„... holtomig azon leszek, / hogy tiszta szándékkal hitessem, / amiben én már nem hiszek” – erre az álláspontra jutott hetvenéves korára a költő, aki diákkorában így tűzte ki programját: kudarcok ellen / s bukások ellen harcoljon a harcom”.

A körülötte zajló történelem arra készítette, hogy beláthatatlan időre lemondjon a közösséget illető reményeiről, de arra nem, hogy megtagadja egykor vállalt költői hivatásának etikai parancsát: szolgálni a tiszta szándékú embereket, akik bizalommal élnek a lélek kenyerével, a verssel. **Baranyi Ferenc**ben ugyanakkor nemcsak az ilyen kényszerúségek között is önmagához hű, demokrata költőt kell értékelni. A magánélet, a szülőföld, a szerelem és a barátság énekese is ő, az újabb években kissé elkomorodva is kikezdhetetlen kedélyű poéta. A pálya hajnalán vagy

reggelén – még egyetemi diákkorában – egyik tanára „garabonciás költőnek” nevezte.

Olvasom *Laczkó András* vadonatúj, olvasmányosan megírt és igen korrekt monográfiáját Baranyiról, és látom, hogy a szavak értelmét aggályos következetességgel kereső irodalomtörténész pontatlannak ítéli ezt a jelzőt: a 'vajákos, esőcsinálásra s más kópéságokra képes' poéta értelmezése távol áll Barányitól. Igen ám, de nem véletlenül tapadt ez az elnevezés *Csokonai* vagy *Petőfi* nevéhez, és a suhanckorú *József Attila* sem véletlenül ékesítette önportréját „garabonciás” motívumokkal. A falusi nép szemében a garabonciás diák vagy költő nem okvetlen esőcsináló, hanem messziről jött vándorlegény is, akinek fényes humora, bátran hangzó, énekelhető igazságai, váratlan föllépése és tovaillanása, malaclopója alatt a

hölgyekért dobogó szíve különleges személyt sejtet. A nép sokáig emlegeti őt, idézi, dalolja énekeit, s ha távozott, visszavárja a kedves borisszát –, akkor is, ha egy-két lány szívét meglágyította, netán összetörte, bár a kedvet is fölkellette benne a szabadabb szerelemre.

Nem csupán régi eredetű vitázó kedvem mondatja velem (Baranyi Ferenc is tanúja undok polémikus természetemnek), hogy a jó ízű garabonciás szót bízvást megtarthatjuk e költőknek. Egyik tőle származó, kedves versem, az *Akárhova jutok* így tanúskodik erről, a kilencvenes évekből: egész Magyarországot bejárta már szerelmével, aki elkísérte őt a vidéki művelődési házakban, könyvtárakban, iskolákban rendezett föllépéseire. Vándorolt vonaton és autóbuszon, mint annak idején a szekerekre fölkéredzkedő garabonciások. Baranyi is „hirdette az ígét” – művelődési missziót teljesített – közvetlenül, élénk helyesléstől kísérve beszélt a sokasághoz, mert reményt és életkedvet hozott. Zsúfolásig megteltek a termek az ő kedvéért, s a műsor után mindenki meg akarta hívni egy koccintásra. A közönség közelebbről is látni, ismerni akarta a költőt, aki pontosan olyan volt, mint ahogy a köznép és különösen a fiatalság elképzeli a maga hangadóját. Baranyi őszintén és szenvedélyesen szólította meg az embereket bajaikról, bánataikról, a magántermészetüekről éppúgy, mint az ország-világ sorsát érintőkről. S ezt nem adta volna oda az irodalmi funkcionáriusoknak zsíros állásokért vagy díjakért – amelyek rendszerint késlekedtek is.

Fontos – és a kritikusai által sokszor „nehezményezett” – kérdéshez értünk: a kétségtelenül meglévő népszerűség, sőt a költészetünk-szerte ritka közkedveltség kérdéséhez. Mintha ez eleve gyanús minőség volna, s szemben állna mindenféle esztétikummal. Mintha az „együgyű tömeg” rajongása lehetne az csupán, mivel – úgymond – a sokaság csakis olcsó eszközökkel és közhelyigazságokkal vagy éppen demagógiával vehető le a lábáról. A nyolcvanas évek végén, *Petri György* egy-egy sikeres estjén nem így tapasztaltam, hála részben a kitűnő előadóművész, *Vallai Péter* közreműködésének; érdekes, akkoriban a Baranyival finnyáskodó esztéták sem háborogtak. Tegyem hozzá: Baranyi rendszerint maga mondta verseit. Mint *Utassy Józsefnél*, úgy Baranyinál is mindig sokat nyomott a latban a jó kiállítás és a szívből jövő, szívbe találó versmondás.

Laczkó András is hathatós érvekkel szolgál a népszerűség áldatlanságáról szóló hiedelmek cáfolatául. Íme a legaranyosabb példája: Baranyinak egy remek kis betyárdalát, a *Jókai Sárga rózsájából* készült film dalbetétjét mint a nép ajkán élő népdalt „gyűjtötték be” a folkloristák Akasztón vagy e település környékén. Ilyesmit eddig csak *Petőfi* „népdalairól” és Weöres folklorizálódott gyerekdalairól hallottam. A népszerűségnek ez nem csupán jelzése, hanem minősítése is: akinek versét a nép úgy veszi ajkára, mintha részben saját „műve” volna, részben az ükanyáié, ükapáié, az megérdemli a népszerűséget, és ne sajnáljuk tőle, hanem örülünk vele együtt. Láttam én már könnyekig meghatódni a falusiak irodalomszereteten *Déry Tibort* és más nagy öregünket. S mint Baranyinak, a nép nagyságát nekem is volt szerencsém látni 1956-ban, amikor szekérszám hozták a falusiak az ennivalót a fölkelte Budapestnek. S azt senki sem állíthatja, hogy a költő kezével írt betyárdalát csak oly módon terjed el a falusiak közt, mint egy naponta hallható sláger a bambis pancsoló kislányról. A falusi embernek mint a népköltészet örökösének az ilyen tévedése – hasonlóképpen, mint mikor *Weöres Sándor* „Csiribiri csiribiri bojtortján”-ját véli személyes hagyatékának –, rangot ad a falu népével kongeniális műköltőnek.

A Laczkó András-féle, kitűnően dokumentált, lelkiismeretes összeállított, elfogulatlanul, mégis szeretettel, jó stílusban megírt monográfia egyik hiányosságának érzem, hogy a költő mestereiről és ösztönzőiről szólva nem tér ki részletesebben

Benjámín Lászlóra. Pedig ő is Baranyinak – és nemzedékünk számos tagjának – egyik fontos mestere és példaadója volt. Akkor mégpedig, amikor leszámolt 1953-54 előtti sematikus korszakával, és olyan mélyről fakadó önvizsgálattal nyilatkozott meg a hol kegyes, hol elveszejtő diktatúra természetéről, hogy erkölcsi indítékú társadalomkritikai érzékünket valóságos hitújítóként, reformátorként terelte-lökte a helyes irányba. A *Köznapi dolgok igézete*, *Az emberség gyönyöre* és a *Nem adhatsz többet* költője a nemzet iránti „elkötelezettségében” is megerősítette a vidéki polgárgyereket, s főként a demokratikus gondolkodáshoz kínált kiadós muníciót – igen, azt, mert Baranyi egyik kulcsszava a harc. Tanulással, bátor ellenkezéssel, okos alkalmazkodással harcolta ki az értelmiségi léthez való jogát, anélkül, hogy megtagadta volna a lelkében meglevő hajlamot a baráti viszony megteremtésére, szinte bármilyen környezetben. Az áltekingéseket leszerelő hajlama jó küzdőkészséggel párosult, és kényes helyzeteiben, amikor szorongatták ellenzéki magatartása miatt, többnyire megtalálta a jóérezésű pártfogót, legyen az tanár, mint *Király István*, vagy idősebb költőtárs, mint *Illyés Gyula*, kiről tudni lehetett, hogy kedveli az akkor még fiatal költő tiszta költői formáit és szabatos, szép magyarsággal ejtett-írt szavait. Azt pedig Benjámín Lászlótól tanulta meg, hogy ha közösségi érzéseit igaz versekben óhajtja kifejezni, akkor a lejáratos, elcsépelet szavakká torzult eszmét hogyan lehet a sárból kikaparni, legalább azért, hogy a költői mű tiszta maradjon.

Hetvenvalahány éves korára Baranyi megtanulta, hogy a jövő iránti kételyeit már sosem győzheti le, ám a versnek éppen akkor szerezheti meg maradandó hitelességét, ha nem hallgatja el hitevesztettségét. A közösségi érzés nem rendülhet meg, amikor a közös cél eltűnik szemünk előtt: megőrizhetjük sűrű köznapijainkban, letaglózó csalódásainkban is. Ha nem volna gyönyörű szerelmi költészete, néhány megkapó, gyerekkort idéző költeménye, vidám bordala és általában is kiváló humora Baranyi Ferencnek, most azt mondanám róla: korunk megcsalódott embere ő. De nem mondom: inkább a fiatalnak máig megmaradt, verseiben sosem vénülő költőt látom benne, akárcsak Laczkó András monográfus-kollégám.

Szeretnék még jelzésszerűen arról is beszélni, hogy a fiatalon vagabundos, ma is változatlanul szókimondó és népszerű Baranyi Ferenc bőrében létezik egy magas műveltséget terjesztő, közvetítő és gyarapító Baranyi Ferenc is. A nyelveket tudó, főként az olaszból, franciából, oroszról és más nyelvek költői remekeiből magyarra átültető, *Dante*-, *Petrarca*- és *Quasimodo*-imádó, *Villon*nal azonosuló, sanzonkedvelő, *Puskin*ért rajongó műfordítóról beszélek. Arról, aki önkéntes utazókövetként teljesíti kulturális küldetését. Barátokat szerez a magyar versnek, fordítani való magyar költeményeket kínálgat itáliai kollégáinak, s öregbíti hazánk jó hírét. Régi hívei már nem csupán szeretik, hanem azt is tudják: illik ismerni műveit.

PETHES MÁRIA

Verskamikázék

Baranyi Ferenc útitársa voltam

Verskamikázék érkeztünk
a hazai mediterráneumba
A Mester profi költőtumés
Áldozatkészen vezetett a Hodálybazarba
Palaszürke esővel cirkált a tavasz a városban
Még utazás közben a ködbe vesző Misina-tetőn
észrevettem a tévétorony finom italkoktélban
desszertfára szúrt bonbon fityegett
Megrészegültem a Versóriás mellett
Lenyűgözött kisfiús bája
légiesen könnyed udvarlása
Lánykák és asszonyok akiket szeretett
neve titokzatosan visszhangzott bennem
fontosnak Nőnek éreztem magam
s elragadtatással hagytam
hogy ez egész este így legyen

KASSAI FRANCISKA

Hétköznapi mese

Van egy édes tündérember,
nagyszerű, kékszemű.
Szívében él a szeretet,
megértés és bölcs derű.
Megtesz mindent, amit lehet,
sokszor bizony többet is.
Nemhiába kéri egyre,
ahol tud, ő ott segít.

Ez az édes tündérember
te lettél, kedvesem.

Amióta megszületél,
s át egy hosszú életem.
Más ügyében mindig fáradsz,
és hiába sosem váratsz.
Nem tudja senkisé,
hog néha már megpihennél,
nyugalomba csendesednél,
túl nagy már a sok teher,
amit a válladra raknak,
kik ügyükben megfáradtak.
Nem értik ők sohasem,
hog egy kicsit nehéz mindez,
s úgy osztod a drága kincset,
úgy osztod szét önmagad,
hog végül a tündér-lényből
neked bizony nem marad...

MERÉNYI JUDIT

Miért szeretem mondani Baranyi verseit?

Tartozom azzal a vallomással, hog az utóbbi időben megjelent verseit nem tanultam meg, nem mondom, mert nincs igazán lehetőségem rá. De... és most jön a vallomás sok év távolából. Miért NEM tudtam soha elmondani egy versét a sok közül, melyekkel szinte végigjártam e kies, kis haza nagyobb és kisebb településeinek nagyobb és kisebb könyvtárát, akkor még a létrehozási célnak megfelelően működő művelődési házát, iskolák és egyéb intézmények klubjait, s mondtam őket hivatalos ünnepek, baráti közösségek lelkes, vagy annak tűnő hallgatóságának, számomra néha felejthetetlen helyszíneken.

A fenn említett verset egyszer-kétszer elolvastam a többi tanulása közepette, melyek lefoglalták a „Baranyiversek” számára fenntartott nem kicsi részt a versek által birtokba vett emlékezetmezőmben, hisz nem csupán az Ő verseit kellett tanulnom, tudnom és főleg szeretnem. Azért mondom, hog főleg szeretnem, mert szerencsés helyzetben voltam, vagyok.

Csak ritkán kellett nem-szeretem verseket mondanom, hisz nem a versmondásból éltem, maradhattam az örök amatőr, aki talán megtanulta, tudja azt, amit szeretetből csinál. (Még akkor is, ha csekély tiszteletdíj azért kijárt néki.)

A kezdeti, nagy ún. slágerek nem az én időmben íródtak, így a *Ballada az elkényeztetett ifjúságról*, vagy a *Hűségünk*, vagy a *Mindkettő emberül* című nem az én repertoáromat bővítették, hanem *Keres Emilét*, *Egressy Pistáét*, *Kovács P. Jóskáét*, *Pécsi Ildikóét*, *Győri Franciskáét*. Az 1972-től íródott versei közül viszont néhányat valóban az én előadásomban ismerhetett meg az író-olvasó találkozók néhol nagyobb létszámú, néhol parányi közönsége.

Ugyanakkor a *Csöndtelenül* is az „enyém”, pedig *Az a merészség* című korábbi kötet jeles opusa!! De azért az *Így vagy úgy*, a *Panta rhei*, a *Duna-Tisza köze*, a *Fogadom*, a *Staccato*, a *Szent Mihály útján*, és sorolhatnám tovább, mind olyan versek, melyek belőle, belőlem fakadtak.

Azért merem mondani, hogy belőlem is, mert meggyőződésem, hogy akkor lehet igazán jól tolmácsolni egy verset, ha annak minden sora, és minden mögöttes gondolata, íze a verset mondó vérével eggyé válik. Ha a mögöttes élmények, kis rezdülések, képek, színek, emlékfoszlányok, a tudott és tudatlan is egy, de legalábbis nagyon összesimuló.

Egyik nagy kedvencem a *Fogadom*-on túl a *Valami mindig közbejön*. Oly sok szomorúságunk, az élet hajszája miatti figyelembe nem vett „fontosságok” kerítenek körül bennünket. Ez a vers mindenkinek mond legalább egy fél sort.

A *Hegyibeszéd* „pikírt” kiszólásain keresztül boldogan szidhattam magam körül a számomra is elfogadhatatlan figurákat, szituációkat. Egyébként is boldogan kiabáltam Baranyi szavaival. Keserű, édig kiáltó segélykérés a Tank című prózaverssel a békéért, a megalázottak nevében is. Eggyé tudtam válni minden szóval, gondolattal.

Mikor *Vándordal* című verslemezem megjelent, *Czigány Györgytől* kölcsönöztem a címet, és a 25 költő 25 versének egyike Baranyi *Körözüvény*-e volt. A kortárs magyar irodalom egyik kincse. Még az ő munkásságát nem szeretők is elismerve szólnak e kivételesen szép, megrázó, tömör, az örök fájdalmat, a szülők elvesztését briliánsán, egyszerű, tiszta szavakkal leíró – ha ez egyáltalán leírható, versben és így talán – belső történést alig érintő, költeményről. Ha egy ilyen versről lehet ezt mondani: nagyon nagy sikere van.

Két éve Karácsonyra jelent meg újabb lemezem *Az én ajándékom* címmel. Vitathatatlanul az egyik legjobb és legszebb Baranyi-verssel, *A nyolcadik ajtóval*. Ha valaki véletlenül nem ismerné a *Balázs Béla* – Bartók-i történetet, annak is megérinti a szívét az asszonyi fájdalom átsütő ereje, a szerelemben lehetetlen igazság-keresésnek kétségbeesett és a magányba zuhanás miértjének szemrehányással telített erőteljes kérdés-zuhataga. Nagyon enyém minden szava, s talán ezért sikerül majdnem minden alkalommal jól is elmondanom.

Így most CD-n meg is őrződik. Mert bizony néha-néha fáj a szívem, hogy egy-egy nagyon jól sikerült előadás „elszáll”. A remény marad csak meg, hogy megőrződik a hallgatóság szívében, zsigereiben.

S amit nem tudok soha elmondani: *Hozzájuk menni*. Egy alkalommal, már nem emlékszem, hogy hol, elővettem a *Túl az éjszakán* című kötetet, gondoltam, felolvasom. Körülbelül a kétharmadánál elcsuklott a hangom, alig tudtam befejezni. A következő alkalomra előjött belőlem a profi versmondó és azt mondtam: nem létezik, hogy nem tudom elmondani, hisz csak olvasom. Megpróbáltam. Nem sikerült. Ismét elsírtam magam. Mostanában már biztos, hogy nem is akarok megpróbálkozni vele. Olvassák el. Hátha megtudják, miért nem tudom elmondani.

ERDŐS TILDA

Köszönetül és köszöntésül

Burányi Ferencnek

Kínból, korlátot nem tűrő örömből,
lázadásból és vágyból szőtt szavak
köntösében a Költő magát adva:
fedetlenül, mezítelen marad.

Áldott legyen e vállalt meztelenség,
mely meghökkent s utunkon megállít,
mert helyettünk is leveszi magáról
képmutató énünk álruháit.

S az önámítás csipkés jelmezéhez
ragaszkodó civilizált szégyen
megsemmisül az önmagát kitáró
őszinteség tisztítótüzében.

Köszönet minden titkot-valló szóért,
a Költőnek, ki hamis hang helyett
úgy vállalja a közös ember-sorsot,
hogy magát megosztva lesz teljesebb!

KŐVÁRI TIBOR

Emlékező ének

(Egy Baranyi-est utószövege)

Fasírtba süített alanyi
tisztelet, figyelő arcok:
- mesét mond Baranyi –
szavából varr dallamot a költő,
aggódás, vagy szerelem a
fonál; – néha mindkettő.
Halál... öröklét... illúzió?
Dalokat himbáló
tudat kínja mutat utat.

Ne félj barátom!
Talpunk alatt kormozott a hó;
génusz szól múzsaszáján,
majd, tisztul a világ...
bel canto... bel canto...
dicső az ember akár az örökkévaló; –
eltűnnek a cincogó árnyak,
győztes O lesz: – a tiszta szó –
a szép dallam – a bel canto.

Operákban bolyongunk, mint mesealak,
hadd fájjon bennünk Rigolettó,
és trillázzon Csocsoszán...
spanyolfalak... spanyolfalak!

Reccsenő székre közénk ül Dante.
Nézd! Ha ember földre hull,
oly távoli a szétrebbenő szó; –
andante... andante...
hamuarc, fönnakadt szemek,
majd csönd. – Égi csönd?
Hideg veríték, Pokol,
vagy mennyei üzenet...?
kín-e a hallgató bel canto?

Távolból kántáló olvadó szavak,
hamuról sóhajtó éteri remények: –
S megszólít egy szép emlékező ének.

SZEPES ERIKA

A mérték nem kaloda

Burányi Ferenc és a versformák

Nem tudom pontosan, hány verseskötete van **Baranyi Ferencnek**, még kevésbé, hogy hányféle versformában írt, pedig igyekeztem összegyűjteni és rendszerezni azokat a formákat, amelyeket használ. (Ha netán kimaradt volna valami, ezúton kérem elnézését.) Nagyon sokat, nagyon könnyedén és bravúrosan. És ami a legfontosabb: pontosan tudja, melyik témához milyen versforma illik, avagy fordítva: ha egy ritmus megszólal a lelkében, az miféle verset fog kidobolni.

– Könnyű neki! – mondhatják az irigyei. – Műfordító, sokat fordított, volt honnan megtanulnia.

Igaz, szerencsés eset, ha egy költő műfordító is, valóban beleépül saját költészetébe mindaz, amit átültetett, de fordítva is igaz: az sem árt, ha egy műfordító költő is egyben, és nem az ujjain számlálgatja a lábakat és az ütemeket, hanem a vers egésze sugározza át rá a ritmust, és ha az eredeti mű költői erényekkel is rendelkezik – márpedig, általában rendelkezik, főként a fordításra kiszemeltek –, akkor nagyon termékeny lehet, ha a tudós műfordító és a költői eszközökkel (képalkotás, a költői nyelv hangtana stb.) rendelkező poéta egyazon személy.

Baranyi esetében ez megvalósult. De mégsem könnyű neki, mert minél többet tud valaki a költészet lényegéről, annál igényesebbnek kell lennie magához. Nem bízhatja a véletlenre, hogy a fejében még csak csíráként bontakozó versmagot milyen nyelvi formában hozza a világra. Áttekintve a Baranyi-opus általam áttekinthető mennyiségét – mert az egész életmű „lekottázása” több évet igényelne –, néhány alapvető megállapítást már előljáróban is meg lehet fogalmazni. Baranyi azokat a formákat választja – mutatis mutandis –, amelyekkel a műfordítás, avagy az eredeti nyelveken olvasás során ismerkedett meg. És ez nem kevés, hiszen már az ütemhangsúlyos magyar verselés, az anyanyelvi költészet ritmusát is mindmáig őrzik a népdallal, népköltéssel együtt a magyar költészet alkotásai. Az általa legtöbbször fordított itáliai (később olasz) irodalmi formák jelentős része szólal meg az ő magyar verseiben, ugyanígy sok a francia, az angol és az ezek verselési elvét követő orosz forma is. Minthogy ezek a versmértékek az életmű minden korszakában egyaránt előfordulnak – említettem: a téma, a hangulat hozza magával őket –, így nem lehet versformáit a felhasználás, a kötetek sorrendjében kronologikusan rendezni. Ezért választottam az áttekinthetőség szempontját: versrendszerenként, versformánként haladva figyelhetjük meg tartalom és versforma összefüggését Baranyi Ferenc költészetében.

Az időmértékes verselés formái: a jambikus sorfajok és strófafajták

1. Az anakreóni ritmus

Az ókori (az i.e. 6. századi) eredetű jambikus ritmusnak a magyar költészet magának a névadó Anakreónnak (aki egyebekben még számos más versmértéket használt) csupán két formáját használta és használja ma is: a hétszótagosat, amelyben az egyes rövid szótagok helyén állhat hosszú (X – X – U –, ahol X-szel a kétféleképpen kitölthető szótagokat jelölöm), és a nyolc szótagos sort, amelyben a rövid szótagokat nem helyettesítheti sehol hosszú (U U – U – U –). A magyar költészet jobban kedveli a hétszótagos sorfajt, Baranyi is. *Aki a napba nézett* című verse allegória: aki egyszer a szépet látta (napfény), szegényebb lesz a színek élvezetével, de szinte megistenül a fénytől. A műből kimondatlanul intő parancs: „Ne add alább!” A vers egyik strófája – belesimulva a természeti tájba és a szövegtestbe – tücsökről beszél, akiknek *ezüst szava* nem számít ebben az arany ragyogásban. Elképzelhetőnek tartom, hogy a kis rovar képe indukálta ezt a ritmust: Anakreón egyik leghíresebb versében fordul irigyen a tücsök felé, hogy életét a természetben töltve éhét-szomját tudja csillapítani, másra nincs is gondja, nem ismervén a rá váró jövőt, míg az ember, kiszakadván a természetből, minden perccel egyre közelebb kerül a halálhoz, és ennek tudatában is van. Baranyi tücsök-hangja ezüst – talán a holdfénytől –, és ezáltal alacsonyabb rendű a napfénytől bearanyozott művésznél. Csak az egymással vitázó – ezüst és arany színű – két szakaszt idézem:

*és megveti a tücsök
ezüst szavát a fű közt,
szemébe nem világít
a pitypangsárga pázsit,*

*aki a napba nézett:
tündökletes szegény lett,
tarkító színe nincsen,
csak fénylik, mint az isten.*

Anakreón állandó témája az öregség és a halálfélelem. Baranyi számára magától értetődő, hogy idős apjáról, annak keserves, hitevesztett időszakáról a kesergő görög költő mértékében szóljon:

*Apám nehéz ökölnek
tétova mozdulása,
nem lendül már ütésre
s nem táruul kézfogásra
[...]
Mindegy neki az élet,
oly mindegy: perc? Öröklét?
S mindegy, hogy meglakoltak
akik hitét megölték.
[...]
engesztelés helyett új
hitet ki ad apámnak?*

Canzone profana címen egyedi variációban szerepelteti az anakreónt: a két rövid, hétszótagos sor után egy hosszabb, tizenegy szótagos következik, és ez ismétlődik folyamatosan három szakaszon keresztül. Az anakreóni mérték a görög költő másik fő

témája, a szerelem jogán kerül a versbe, s minthogy igencsak kétes értékű a kapcsolat, a hosszú sor hivatott megbolygatni az andalgó, szerelmes ritmust.

2. Az ambroziánus himnusz

Az i.sz. 3. században Szent Ambrus püspök és költő „találta fel”, használta először ezt a strófát, amely négysoros, rímtelen, sorainak szótagszáma nyolc, ritmusa jambikus. Jellegzetessége, hogy a sorok ötödik szótagja után mindig metszet (azaz kötelezően visszatérő szóvég) áll, s ezáltal a magyar fül nemcsak a jambikus ritmust érzékeli, hanem az 5//3-ra tagolódó magyaros ütemezést is. Ambrus püspök Istent, Krisztust, a hitet és minden egyéb szent dolgot tisztelt meg a saját maga által kialakított himnuszformában, a későbbi költők pedig minden olyan dologra kiterjesztették a forma himnikus emelkedettségét, amelyet fenségesnek éreztek. Baranyi szerelmes himnuszt zeng, amelynek modernsége abban áll, hogy – bár ambroziánusban írja le szerelmét –, formai újításként 2-2 párrímes sorba tördeli a négysoros strófát:

*A kedves minden hajnalon
átdidereg a városon*

*és elcsúfítják a hideg
kedélyű korareggelek...*

Másként is megújítja az ambroziánust: a nyolc szótagos sorokat hat szótagosakkal váltakoztatja, (ehhez a formához hasonlóként egyébként Pilinszky is kialakított). A himnikus hangvétel a tél szépségének szól, a rácsapó rövidebb sorok az „ellenséget”, a szegényemberre támadó, gyilkos fagyot és a prédára leső hollókat jelenítik meg. Az ambivalenciát már az első sor is előrevetíti – és megerősíti az utolsó szakasz második sora is – egy oxymoronnal:

*Oly kegyetlenül szép a tél:
jég-pallosú bakó,
kinek mezíttlen vállain
fehér palást a hó
[...]
szép kék fagyoddal gyilkolod
- ó szörnyüszép halál! –
ágyad körül prédádra les
kilenc hollómadár.*

3. Az endecasillabo: a tizenegy jambikus szótagú olasz sor

Eredete az ókori tizenegy szótagosakra megy vissza, elnevezése pedig a Catullus által is kedvelt *hendecasyllabus*-ra. A különbség az, hogy míg az antik versben a szótagok rövidegének és hosszúságának váltakozása adta a ritmust, az olaszban, a nyelvi sajátosságok változásával a hangsúlyos és hangsúlytalan szótagok „imitálják” az ókori időmértékes lábakat, így az olasz verselés a hangsúlyváltó versrendszerhez – és nem az időmértékeshez – tartozik. Minthogy azonban a magyar nyelv nem képes hangsúlyváltó

verset létrehozni, mi ezt „visszafordítjuk” az eredeti időmértékes ritmusra. A *magyar jambusvers mindig időmértékes*. Az endecasillabo az olasz verselés alapsora. Épülhet belőle szakozatlan vers (ez a ritkább), és belőle építkezik az olasz strófafajták legtöbbször. Élre kívánczik közülük az a terzina, amely Baranyi egész életét és munkásságát betölti, meghatározza, természetesen a forma legjelentősebb alkotója, *Dante* okán. (A terzina nevét onnan kapta, hogy 3-3 sor kapcsolódik össze egy-egy strófában, sajátos terzina-rímmel, ami a láncolatós rímek egyik fajtája: aba bcb cdc stb.) A *Divina Commedia* mértéke Baranyi számára a *Dante-etika* követésének megváltására ad lehetőséget, a legélesebben talán a *Dante igaza* című versben (csak részleteket idézek):

*S mert ghibellinné lettem én fehér guelf
- a városért és nem pálfordulásból –
nem szűnik engem vágni szablya és nyelv.
[...]
A várost vállalom – bár most se vállal.
De már nem is e vállalás a fontos,
hanem hogy színem és szívem pirosával

maradjak hű a Vörös Liliomhoz.*

Szerelmes verset is ír terzinában, ha a vers helyzetdal, s hősei *Dante* kortársai (*Paolo Malatesta* summája). És évődő, kedves, szeelmes bocsánatkérés – helyzetdal! – *Dantéé* is, aki bevallja, hogy miközben áhítattal – és tisztán! – imádta *Beatricét*, teste és vére a könnyebb lányokhoz vezette. A vers eleje:

*Lisetta, Pergoletta és Pietra,
bocsássatok meg nekem, széltolónak!
Gyötrő a vétkem, s undok, mint a lepra.

Míg hozzátok osontam és mohó, vad
szenvedéllyel fúrtam magam belétek:
máshoz susogtam szép, költői szókat...
(*Dante* beismerése)*

4. A szonett

A költői mesterség próbakövének mondott, a legszigorúbb szabályokkal megkötött versformát (két négysoros és két hámsoros strófa kapcsolata endecasillabókban, sajátos rímeléssel) *Petrarca* nevéhez kötik, pedig már jóval korábban is írtak a költők szonetteket. *Petrarca* ezért a leginkább a szerelmes szonettel fonódik össze, az ő nőideálja, *Laura* sem volt sokkal inkább húsvér asszony, mint *Beatrice* (bár az ő lábából legalább annyit elképzelt a költő, amennyivel a füveken tapodott). Baranyi szerelmes szonettje – megedződve az elmúlt századok szonettjein – modern érzés- és gondolatvilágot tár fel: egy különlegesen érzékeny ember megérzését arról, amit a kedvese még nem is sejt:

*Ő még nem is tudja, hogy már nem szeret.
A karja most is mozdul ölelésre,*

*s feszességében sincsen rettenet,
míg átveszi vérem sodrát a vére,*

*de pillantása megmelegedett,
nincs többé észfagyasztó szemverése,
ha rám tekint, gyermekké ernyedek,
s ártatlanul kuporodom ölébe.*

*Szeretném, hogyha újra bántana,
s tekintetének égető fagya
felém szórná kékvillámú szerelmét.*

*Am cseppre csepp: jósága rámsuhog.
És langy esőben ázom el, holott
villámsújtottan tűzbe teljesednék.
(Nincs többé)*

És ő, a Dante-imádó, Dante-fordító, kilép Dante mértékéből, a terzinából, ha igaz szerelmet énekel meg: szerelmes szonettben szól Paolo Francescájához a *Pokol második* körében (az első és az utolsó strófát idézem):

*Francesca, kedves, itt is jó veled,
bár örült örvény hurcol körbe minket,
(így bűnhődnek szegény szerelmesek,
kiket a földön vétkes vágy hevített),
[...]
Ördögi lárma, angyali karének
hangozzék bár – nász dal kettőnk fülének,
kár hozatom veled lett édenem.*

A *szonettkoszorú*a mesterség igazi próbaköve: tizennégy szonett kapcsolódik össze benne rímekkel, kötött helyű refrénekkal, s a refrénsorok összekapcsolódásából jön létre a tizenötödik szonett. A *koszorú* – *koszorúra* ingerli Baranyit: volt szeretőkről írott versekből születik meg a *Hölgykoszorú*.

A *szonett angol válfaja a Shakespeare-szonett*: annyiban különbözik a Petrarcaétól, hogy szakozatlanul követik egymást a sorok, csupán az utolsó két sor kezdődik beljebb. Baranyi Shakespeare-szonettje a beteljesülésben is hiányérzetet hagyó, titkos szerelmet öltözteti a hagyományos formával kiemelő ellentétet képező modern gondolatokba:

*Amíg csupán lopjuk magunknak egymást,
csak lopott holmi lesz, mi rég miénk,
vezeklünk a rég megérdemelt nász
visszaeső kis bűnözőiként,
akié vagy, elvesz naponta tőlem,
s ha néha visszakaplak egy napig:
megint sután, csak félig-ismerősen
puhatolom felejtett titkaid,
heteken át, míg várom folytatását
egy-két lopott órának, meglopok
minden varázst, mit új találkozás ad,*

*mert úgy kezdjük mi egyre újra, hogy
már messze vagy, mikor megérkezel,
karomba kaplak, s mégsem érlek el.
(Staccato)*

Mint említettem, a latin hendecasyllabusból lett itáliai endecasillabo a legfontosabb strófaformákat alkotó sorfajta. De megáll önmagában, szakozatlanul is, egy szülőföld-himnuszban, s mintha ezzel idézné Petőfi nagy vallomását az Alföldről:

*Az ég a földre hó-abroszt borított
és rajta – mint párolgó étel – itt, ott
tanyák gőzölnek, melyeknek falán a
fehér olyan, mint tányér porcelánja.
[...]
A végtelenség nagy családi asztal:
tanyákkal kínál, hús vízzel marasztal.
Itt vagyok itthon, itt születtem, itt még
énrám is vár egy hófehér teríték...
(Itt vagyok itthon)*

Tudja-e a költő, miféle tudattalan működik benne a versformák fellelésekor, vagy tudatosan választ mértéket? Mert meglepő, hogy egy másik tájverse – igaz, olasz, de Baranyi „kétlaki” költő, ott is otthon van –, a *Sorrento* is szakozatlan endecasillabókban szól. Ez a táj lehatárolt ugyan, de határa a horizont, amely legalább akkora határtalanságot biztosít, mint az Alföld:

*A tájhoz szűkül bennem itt a lélek,
nem úszik el, csupán a horizontig,
majd visszaring egy hullám sima hátán
s parthoz verődve újra kékbe omlik...*

Endecasillabo ad formát egy téli tájversnek, amelynek ismét a táj elemei (víz, part, hullám, hó) a főszereplők. Sajátossága ennek az endecasillabónak, hogy a megszokott metszet – az ötödik szótag utáni, ún. *penthémimerész* – helyett a negyedik szótag utánit választja. A záróstrófa:

*Nem volt remény, hogy a hó megmaradjon,
nem volt fehér a táj, csupán a parton,
a víz színén fehérlőn nem maradt nyom.
(Hó-álmaim)*

(Excursus stanzára és más jambikus formákra)

Amiként Baranyi közelítette költészetét a zenéhez – igen sok zenei témájú verse van –, úgy nem közömbös más művészeti ágakkal szemben sem, különösen, ha a művész-sors paradigmáját akarja egy-egy alkotó személyében felmutatni. Beszédes egy háromstrófás kis ciklusának a címe: *Költősors – három szoborral elbeszélve*. Az első két vers *Michelangelóé: Dávid-ja* és *Mózes-e* szolgálat analógiát a költői alkotásra, a

harmadik ókori példa: A *haldokló gallus*. E három vers stanza-formájú: egyetlen nyolcsoros strófa, sajátos rímképlettel. Használja a *szabadsorú, kötetlen szótagszámú jambust*, amelynek művelésében legnagyobb 19. századi magyar elődje Petőfi volt, s bele is rejti, intarziaként néhány szavát, mondattöredékét a saját ifjúkori élményekre emlékező versbe: „S azóta ott vagyok honn” (*Csipasz-nász a pázsiton*). Más helyütt is jambusverssel idézi meg (*Petőfi utolsó [feljegyzett] szava*) 10 és 11 szótagszámú sorok váltakoztatásával; a *Szendrei Júlia panasza* tíz szótagos sorokkal.

A *drámai jambust* egy Madách-idéző versben eleveníti fel, intarziaként állítva be a híres mondatot: „s csak alvadt szóznak minősíti azt / *egy nyomorú faj, gyáva nemzedék?*” (kiem. Sz. E.). Majd a zárlatban újabb, szállóigévé vált idézet: „A cél halál, az élet küzdelem,/ s az ember útja e küzdés maga...”

5. A *haliadé*

A versforma nem azonos az epiko-lírai ballada-műfajjal: provanszál eredetű (erre utal nevének jelentése: tánc, táncdal) francia lírai versforma. Két elterjedt fő fajtája közül Baranyi az egyszerű ballade-ot (*ballade simple*) használja, ennek is leggyakoribb típusát, a három, szakaszonként 8-8 nyolc jambikus, nyolc szótagos sort, amelyet egy rövidebb, négy soros, de jambikus nyolcasban írott *Ajánlás* követ. Rímképlete viszonylag bonyolult, és a szerkezetet visszatérő refrénsorok is nehezítik. A rímképlet, amelyben a refrénsorokat nagy betűvel jelzem: a b a b b a b A, b a b a c a c A, c a c a c a c A, c a c A, vagy: a b a b b a b C, a b a b b c b C, a b a b b c b C, b c b C. Hosszabb sorú változata 10 illetve 11 szótagos, szintén jambikus. Legnagyobb francia mestere Villon, akinek egy mesterballadáját Baranyi (olyan elődök után, mint *József Attila, Vas István, Mészöly Dezső, Faludy György*) is lefordította. Saját balladái mind – Villont követve – gúnyos, támadó, dühös hangvételűek. A Ballada a világ kerekéről közvetlenül a rendszerváltás után, az akkori csalódottság gerjesztette indulatból fakadt, s a mottóban meg is idézi azt az elődöt, aki harcos-politikai verseit írta ballade-okban (*József Attila: A tőkehaszon balladája*). Baranyitól csak a kezdő szakaszt idézem, a hangvétel pontosan felmérhető rajta:

*Ha unod is, én folytatom,
mert érdemes rágódni rajta:
a tőkéséké a haszon,
s ezután sem telik lazacra.
Akinek kezében a balta:
gyújtást is másnak vág vele,
de azért nincs okunk panaszra –
fordult a világ kereke...*

Hangvételében még keserűbb a későbbi születésű *Lehel piaci ballada*. Ennek harmadik szakaszát idézem:

*Éhbérből élők s pénztelen
kisnyugdíjasok sokasága
tülekedik a Lehelen
elérhető zöldségre vágyva,
zsebükben ösztövé a tárca,
alig van benne pár peták...*

*Itt senki sem ad már magára,
csak játssza még kicsit magát.*

6. Az alexandrin

A francia alexandrin a francia epikus költészet mértéke, tizenkét vagy tizennégy szótagos, középmetrumú jambizált sor. Baranyi nem epikus, hanem nagyon is lírai vers formájaként alkalmazza, szerelmes versben:

*Káprázzatok, hullámok, leányka áll a parton,
hajára friss madárdal-parfümöt hint az alkony...
(Lány a parton)*

Az együttérzés szólal meg alexandrinokban a Nem a halál nehéz című, (*Bányász barátaimhoz*) ajánlással ellátott, szabadon szakaszt váltó versében:

*Nem a halál nehéz, ha váratlan halál
terít le hirtelen, húszévesen akár,
a pillanat alatt reátok szédülő föld
szénporrá tesz hamar, kínok nélkül megőröl...*

A magyar alexandrint – talán éppen azért, mert a mi felező tizenkettesünkkel érzik rokonnak – a költők megnövelik félsoronként egy vagy két szótaggal, így egy hosszúsoros (14, 16) szótagos forma jön létre. Baranyi kedveli ezt a „honosított” formát, és ír 7//7-es sorokat (*A lány a partonis* ilyen), kiaknázva bennük azt a lehetőséget, amit ez a sorfajta felkínál: az önmagában hordozott ellentétet. Baranyi szerelmes verseiben az ellentét a vágyalom és a realitás között feszül. Az alább idézendő vers első szakaszában az egy soron belül észlelhető ellentétek: az idealizált kedveshez nem méltó körülmények.

*s káposzta szaga simult halk bőröd illatához,
zöltségek keserűjét emeled édes szádhoz.*

A második szakasz egésze a költő küzdelme a vágyalom megvalósításáért – s a győztes természetesen a realitás (*Együtt indultunk*). Egy korai, szakozatlan alexandrinban gyón *Vallomás*-ban feleségének, s itt a beteljesült szerelem kettőssége: kötődés és megkötöttség ambivalenciája küzd egymással:

*Belátom, nincs menekvés. Veled kell végigélnem
– ha van még – hátralévő harminc vagy negyven évem...*

Az ellentmondás megszólaltatására sajátos eszközt alkalmaz: strófánként váltakoztatja a 6//6 illetve a 6//7-es sorokat, s így a kétféle strófa vetíti ki a költő önmagával folytatott belső vitáját:

*Álmom nyugodt lehet: bármily buzgón kutat
múltamban bárki is, nem bukkan másra csak*

*olyasmire, amit vallók és vállalok
e fejreállt világ bugyrában is, kifog
pályám vizsgálata rágalmazók hadán –
csak igazol, aki vádat vél szólni rám.*

*De azt sajnálom én, hogy hitvány pályatársak
íránt nem volt elég nagy bennem az utálat,
mert aki milliók ügyét sunyin feladja,
s viharköponyegét átváltja díszmagyarrá:
az költőnek magát ne mondja, mert kikérem
magamnak meglopott s megcsalt népem nevében.
(Kikérem magamnak)*

7. A nem görög-római típusú időmértékes ritmusok

Vannak a ritmusnak olyan elemei, amelyek egyszerre több versrendszerbe illeszthetők (és itt most nem a két vagy több versrendszert ötvöző szimultán verselésre gondolok). Vannak olyan ritmuselemek, amelyek magyarosan értelmezve egy meghatározott ütemhangsúlyos ütemet alkotnak, az időmérték dobolására figyelve valamely láb, ütem vagy kólón (kötött szótagszámú és kötött ritmusú elem) ritmusában szólnak, sőt: vannak olyanok is, amelyek emellett még valamilyen zenei előképre is visszavezethetők. A költők ilyen esetekben nem töprengenek azon, mi is az a ritmus, ami formát ad közlendőjüknek, hanem fülükre hallgatva egyszerűen leírják.

Ilyen eseteket tapasztaltam még a verstanilag kiválóan képzett Baranyinál is, akinek feltettem a kérdést: mi jutott eszébe, hogy Dzsajadéva-verset írt? Úgy elcsodálkozott, mintha nem ismerné saját verseit. – Hol írtam én Dzsajadéva-verset? – kérdezte, és amikor elkezdtem skandálni a *Weöres Sándor* által zseniálisan, szótaghűen – és emellett még nagyon költőien! – lefordított szanszkrit költeményt, megérezve a ritmust, azonnal megértette, mely verseire gondolok. Hallgassunk bele egy kicsit a magyar műfordítás-irodalom káprázatos remekébe, majd vessük össze a Baranyi-versekkel:

*Székfüvirágleheletzuhatagos-örömillatu délövi szélben,
fülemüleszavu, kusza méhzizegésü lugas susogó sűrűjében
Hari vigad a gyönyörüdalú kikeletben,
sírjon az elhagyatott, ime táncol a vadörömi lánykaseregben...*

Ha „lekottázom” a ritmust, az alábbi képletet kapom (soronként haladok):

– UU/-UU/-UU/UU UU / –UU/-UU/ – –
UUUU/UUUU/-UU/-UU/-UU/-UU/ – –
UUUU/UUUU/UUUU/ – –
– UU/-UU/-UU/-UU/UU UU/ – u u / – –

Ami azonnal látható: nem antik típusú időmérték képletét látjuk, hiszen az ógörög (és nyomában a latin) hexameter alaplába, a daktilus (- U U) nem oldható fel négy rövid szótagra. A *szanszkrit vers nem lábakkól áll*, hanem azonos moraszámú (egy mora =

egy rövid szótag) ritmuselemekből. Példaversünkben ebből három van: – U U (daktilus), U U U U (proceleusmatikus) és spondeus (–). Ennek a versnek a metrumba (ritmusideálja) négy mora, amit sokféleképpen lehet kitölteni. A ritmust Weöres annyira megkedvelte, hogy számtalan ilyen ganavritta-típusú (ez ennek a verselésnek a neve a szakirodalomban) verset írt. Példák a legismertebbekből:

*Fülemüle fülemüle gyönyörű madár,
Szólal, szólal, szólal már.
Fittyen a fészek, rezzen az ág,
moccan a hegyeken a hajnali láng...
(Fülemüle, Magyar etűdök, 107)*

Ennek a versnek a folytatásában van egy sor, amelynek egy ismétlődő szavára Baranyi vissza is utal. Weöres verse:

*Jegenyefa, jegenyefa, jegenyefa-lánc,
Sima út szélén kettős sánc.*

[Weöres ír ganavrittában lapszéligen terjedő sorhosszúságú verseket is, ezek közül a legismertebb:

*Mennek a fuvarosok, a fekete kocsisok a kerekeken éjszaka –
a tanyai kutyaugatásokon át tova! s a falusi zárt kapuk álmán –...
(Falusi hangverseny. Robogó szekerek)]*

És Baranyi verse, amelyben – ritmusemlék hozta ide? – ott ropog Weöres jegenyefája:

*Hej, Kati táncol, hej, Kati járja,
mert Kati, kicsi Kati táncos lány,
dübörög a palló, dübörög a színpad,
reszket a jegenyefa-tákolmány.*

*Táncdobogásra fájdul a szívem,
bánata tenyeremen elcsattan.
S kicsi Kati járja, legelik alakját,
hej, Kati, de szomorú kedvem van!*

A vers alapegysége, mint Weöresnél, négy mora, ezt tölti ki a költő fent idézett, Kánkán című versének első részében az alábbi ritmuselemekkel (a sorok négyüteműek):

– UU/–/–UU/ –
– UU/UUUU/– –/–
UUUU/– –/UUUU / –
– UU/UUUU/ – –/ –

(A második strófa minden szótagja megfelel az első strófa azonos helyiértékű szótagjának: a kötött ritmust a költő bravúrosan megtartja.) E vers második része szintén ganavritta-típusú:

*Röppen a rokolya, ha dübörög a palló,
s röppen a Kata haja, kifakad aranyló
fürtjei-zuhataga pihe-puha vállán,
s száll a lány a fürtjei árján!*

Innen ritmusváltás következik: a sorok rövidülnek, ezzel szemben az ütemek öt szótagossá bővülnek, – U U – ritmust (ún. adóniszi kólón ritmust) vesznek fel, az utolsó sorban, a lezárásban visszatér a négyüteműség:

<i>Fodrai ívén</i>	– UU – –
<i>surrán a szoknya,</i>	– UU – –
<i>gyorsul a Kánkán,</i>	– UU – –
<i>és Kata ropja,</i>	– UU – –
<i>ropja, kerengi,</i>	– UU – –
<i>és vagy ezernyi</i>	– UU – –
<i>férfi szeme-sugara tömörül a lábán!</i>	– UU/UUUU/UUUU/– –

A *Kánkán*-ról azt vallotta a költő, hogy pattogós, magyar táncot akart írni. Valóban hallik mögüle a magyar csizma dobbantása - egy másik rendszerbe, az ütemhangsúlyosba is beleillett volna a vers. Ámde a cím (*Kánkán*) egy egészen más világba vezet: *Offenbach* orpheumába, ahol operettjének slágerdarabja ugyanilyen ritmusban tombol (a kottakép ritmusa hangmagasságok nélkül):

– –/UUUU/– –/UUUU/– –/UUUU/UUUU/UUUU/ – – stb.

Megint egy más ritmusrend – más művészeti ág! – ugyanazzal a ritmusmegoldással.

A négy morás ütemeken kívül a szanszkritban léteznek más moraértékű és más szótagszámú egységek is, van pl. három morás (három rövid szótag értékű, amit többféleképpen lehet kitölteni: U U U, U –, – U). Baranyi egy olaszos *Tarantellá*-t írt, mondván, hogy „olyan sanzonszerű dalt” akar komponálni, amilyeneket otthon maga szokott zongorázgatni. Az olaszos-tarantellás szonoból – zenéje elmaradván – három morás szanszkrit vers kerekedett:

*Futok elé, a mosolya sugaras aranya ragyog élém,
aranyoz a szeme, fekete szívemet öleli körül a fény,
ölel a fény,
ragyog a, ragyog a napom élém!*

A vers második részében a variábilis három mora néhány sorban trocheusi ritmussá szilárdul:

*És az éj falán a gondom árnya napra vágyva vág át,
fényerőben értve-mérve kedvesem hiányát,
mosolya egyre ideragyogjon,
sugara ereje bearanyozzon!*

És a „kottakép” (együtt a két fentebb idézett részleté):

UUU/- U/UUU / UUU/UUU/UUU/-
UUU/UUU/UUU/UUU/UUU/UUU/-
UUU/-
UUU/UUU/UUU/- -
-U/-U/-U/-U/-U/-U/-U/- -
-U/-U/-U/-U/-U/-U/ -
UUU/-U/UUU/- -
UUU/UUU/UUU/- -

(Mindkét rész hosszabb, itt csak a példarészleteket tudtam bemutatni.)

A magyar ütemhangsúlyos verselés formái

Az életmű nagyságához képest viszonylag kevés az ütemhangsúlyos magyaros vers, ellenben a kevés előforduláshoz viszonyítva elég változatos formákban szólal meg. Baranyi legtöbbször a felező nyolcast használja: ez a népköltészeti forma kötődik a leginkább a népdalhoz, balladához. A *Bogár Imre búsulása* műfajában leginkább ballada, az ismétlődések, párhuzamos szerkezetek is ehhez közelítik. Éppen az ismétlődés észlelhetőségének hiánya akadályoz meg abban, hogy részletet mutassak belőle: nem éreznénk ismétlődésnek a rövid egységen, az egy strófán belül egyszer előforduló szavakat, mondatokat. Ugyancsak felező nyolcas a címében „legendának” meghatározott vers, ami műfajában ismét ballada, így illeszkedik hozzá a ritmus (*Hortobágyi legenda a betyár Árva Jóskáról*). A *Most szép lenni* című vers a címadó dal ritmusára felező nyolcas.

A szintén népi eredetű felező tizenkettes népi-archaikus emlékeket idéz. Baranyi (Legénybúcsú-)át, ezt a félig tréfás, félig valóban az elmúlttól búcsúzó szokást felelevenítő versét úgy írja meg, mintha a legény múltja régmúlt volna, olyan régmúlt, amelyet párrímes felező tizenkettesekben, Arany *Toldi*-jének mértékében lehet csak kellő mélységben feltárni. A versen belül idézett népdal gyönyörű, a hangvétel archaizmusában a paródia keveredik a valódi nosztalgiával. Az első három szakasz:

*Mostan emlékezem az elmúlt időkről,
dalokkal hódított, béna szeretőkről,
akik megkövültek szóm hipnózisában,
lelkem erejének dal-varázslatában:*

*„Zöld erdőben lakom, keressél, galambom,
nyári folyóvíznek csak zúgását hallom,
nyári folyó vize ősszel megaluszik,
de az én szerelmem soha meg nem nyugszik.”*

*Tündérlányok jöttek, s csupán teliholdas
éjjel látták erdőm rengeteg-vadonnak,
s a dalban sem az volt szép, hogy én daloltam,
hanem az, hogy erdő visszhangozta hosszan.*

A felező nyolcast igen gyakran dobogtatja meg a magyar vers trocheusi ritmussal, ilyenkor trochaikus szimultán felező nyolcas jön létre. A fiatalkori *Nyári tánc* második része szól ebben a dallamos, fülbemászó formában, amit még zeneibbé tesz a rondószerű keretes szerkezet: az utolsó strófa sorai változó helyi értékben ismétlik meg az első versszak sorait. Ezt az ismétlődő keretes szerkezetet idézem, a szöveg mellé „kottázva” a kétféle ritmust:

<i>Mint a lepke, vagy bogárka</i>	-U/-U/-U/- -	4//4
<i>pöttyösen száll zöld levélre:</i>	-U/-U/-U/- -	4//4
<i>úgy tarkított szép színekkel</i>	- -/- -/-U/- -	4//4
<i>percnyi hozzám-röppenése.</i>	-U/- -/-U/- -	4//4
[...]		
<i>Úgy tarkított szép színekkel</i>	- -/- -/-U/- -	4//4
<i>percnyi hozzám-röppenése,</i>	- -U/- -/-U/- -	4//4
<i>mintha lepke, vagy bogárka</i>	-U/-U/-U/- -	4//4
<i>pöttyösen száll zöld levélre.</i>	- U/- -/-U /- -	4//4

A magyar költészet nevezetes soraival azokat a költőket idézi, akik elsőként, vagy akik leggyakrabban használták. Balassiról szól – olasz társaságban, olasz zenei környezetben – az álarcos Balassi-strófában komponált vers: álarcos, mert a hosszú, 6//6//7 (=19) szótagos Balassi-sorokat három részre töri meg, így a háromsoros Balassi-strófa kilenc sorossá növekszik, a szótagszám - és a rímszerkezet – tökéletes azonossága mellett.

*Elpihent a tábor,
csillag sem világol,
mégsem úr a vaksötét:
éjjeli zefírek
álmainkra hintnek
fényességes lantzenét.
Szállong szerteszéjjel
– mint hallható fényjel –
s megzendül belé a lég.
(Balassi a mantuai herceg udvari zenészét,
Monteverdit hallgatja Esztergom alatt)*

Arany János *A fülemüle*-ben egy különleges ritmusváltással él: a vers törzsében, az epikus alapszövetben, a jól ismert 8//7-es periódus a mérték. Amint azonban a fülemüle énekelni kezd, Arany egy dallamosabb formát választ, a 7//6-os rövidebb periódust. Ez a ritmus oly mértékben kapcsolódik ezután a fülemüle énekéhez, hogy nyomában a magyar költők számtalan madárverset zengettek meg 7//6-os periódusban – ezért is neveztem ezt átfogó rendszerező könyvemben (*A mai magyar vers I-II-III., 1996*) „madárperiódusnak”. Baranyi egy mesésen szép tájban lát egy tündérszép lányt, a holdfényes tájban a költő az „örökkévalóság” egy darabját lopta el magának. A

mesés, nosztalgikus, sejtelmes vers a madárperiódus ritmusát kapja (*Lány a kútnál*).

Ady nagyon kedvelte a 9-es és 8-as sorok kapcsolatait, vagy 8//9-es, vagy 9//8-as sorrendben, mindkettőt egyformán gyakran használta. Adyt evokálja Baranyi – s intarziaként, betétsorokkal – meg is idézi (*Magyar jakobinus dala*) saját ritmusában egy elkeseredett, támadó versben:

*Lehetsz-e büszke arra, hogy
az „elnyomottak, összetörtek,
magyarok és nem-magyarok”
immár csupán jajdulva jönnek...
(Egy rendszerváltóhoz)*

Címében is Ady-idéző verse egy másik, archaikus magyar sorral szólítja a költőt, az 5//6 tagolású tizenegyessel, amit „magyar szapphikusnak” is neveznek, mert szótagszáma és sormetszete e hangsúlyos sornak ugyanott áll, mint az időmértékes antik sornak. (*Nagy László*s kedvelte, és a *Lobogónk Petőfi!* Jelszavú, erőltetett népiesség idején sokan mások is szívesebben fordultak ehhez az archaikusabb, ritkább formához.) A versben sok szöveges utalás is van (Dózsa unokája, perc-emberkék, öreg Kúnné, álmodik a nyomor, disznófejű Nagyúr, az őrzők cserbenhagyták a strázsán a hitet, Komp-ország), a sor a *Dózsa György unokája* című vers egyik sorfaja: a 10-essel párban álló 11-es.

*Kortársunk lettél, Dózsa unokája,
népedért síró, bocskoros nemes, te
lázongó kálvinista, ki az Istent
bajtársának érezte, nem urának.
[...]*

(Excursus zenére)

Láttuk: már a Kánkán és a Tarantella is – emléknymokban – idéz zenei ritmusokat. Az operatudós Baranyinak azonban mélyebb kapcsolatai vannak a zenével. A *Hármashangzat* játék három szolmizációs jelre, amelyek szótagként részei egy-egy zenei formának: (ronDO), (paMIⁿa), (lasSZÓ). Hogy opera-díszletet lát magyar tájban – természetes egy költőnél, aki nem is titkolt másik életében az operák között létezik.

*S hirtelen Klingsor varázskertje lett
bozótosa a Duna árterének.
(Neszmélyi Parsifal)*

Számtalan zenei témájú verse közül az operahősökről szólók – szonettek (*Adrienné Lecouvreur*, *Igor herceg*, *Lenszkij töprengéseiből*, *Gyöngyhalász*, *Tosca*, *A mantuai herceg*), szabadsorú jambusok a *Puccini*, *A Csodálatos Mandarin*, az *Allegro barbaro*. Hosszú, kötött jambikus ritmusú sorok az Operabál sorai: 13 illetve 12 jambikus szótag váltja egymást. Baranyi egész életműve fényesen cáfolja – a magyar költészet egészével együtt – Kodálynak azt a nézetét, miszerint „a jambus idegen a magyar nyelvtől és fültől”. Baranyinak magyar nyelvi és zenei füle van, mégis egész költészetében főszerepet játszik a jambus.

Ajánlás

mindenkinek, aki nem herceg, hanem olvasó

Baranyi költészetét sajátos aspektusból tekintettük át: a versforma felől közelítettünk hozzá. Nyilvánvalóvá vált, hogy Baranyi - mint sok más költőtársa – tudatosan használja a formákat, nem ötletszerűen fogalmazza gondolatait valamilyen mértékben, mert tudja – s mint műfordító, sokszor megerősített e tudásában –, hogy a versformák százados életútjuk során megkötnék magukban olyan tartalmakat, amelyeket sokszor szólaltattak meg bennük, s ettől kezdve bizonyos versformák eggyé váltak bizonyos költői életművekkel, megint mások bizonyos hangulatokkal, életérzésekkel, gondolattípusokkal. Ezért beszél a szakirodalom „a versformák szemantikájáról”, s ezért sorolódott be a ritmus a jelentéssel bíró formai eszközök közé.

Láthattuk: Baranyi tévedhetetlenül, tökéletes biztonsággal mozog ezen a területen, sehol egy fals hang, egy félrefogott ritmus, versforma. Sokszor és sokféle metrumot használ, nehéz volna kedvencet találni közöttük. Talán az rögzíthető, hogy a jambusi ritmusú sorokban érzi igazán otthon magát, hiszen az endecasillabo, (csaknem) minden itáliai versforma alapsora is jambikus. De hát ott dobol a magyar ütem, ott peregnek a ganavritta ritmusok is... Baranyi, a költő és a műfordító az elmondani kívánt tárgyhoz a megfelelő formát mindig megtaláló, sajátos hangú és sérületlen erkölcsű művész.

BORNEMISSZA ATTILA

Vers, motetta és staccato

– Baranyi Ferenc költőnek –

Mint egy napégette hegyhát,
olyan az életünk!
„Forralt borokkal” alszunk,
s illatukkal ébredünk!
Efféleképpen szól most e vers,
ahogyan nekünk Te énekelsz;
ahogy ontod felénk aranyénekeid,
s szelíd szavakkal szólsz a Naphoz,
pipacshoz, erdők, mezők, szélfújásához,
hogy ne átkozzon a múlt és derűs legyen

a jelen. Efféleképpen érdemjelem, hogy
Feléd küldhetem sántító soraim.
S akkor ím, egy nagy madár megindul;
sólyom vagy sas a hegyeken át, hogy
hordozza sorsunk s hogy ez az ország
végre szabad legyen, úgy ahogy Te akarod!
Erős a karod, és szóbilincsed rázza
a néma eget, meg a föld pusztító erőit!
S Veled énekelek, Mester, Ki gyermekkorom romjai
felett már fáklyaként világítottál oly
sötét korunkban. Nekem Te vagy a zene, a
szellők éneke, az ököl, mely ütni tanít;
s a szép szó is, mely elindít valamit.
Alfa és Omega! E két szó is Te vagy,
hegymagas tudásod csodálom
s naponta leborulok a Költészet Oltárához, hogy
énekelni lehessen!
Te hessentsd el a sötét erőket, és győzni
segíts, mert gyenge a nép s kevés a
költő a jó, aki helyettünk is kimondja a JÓT,
az üdvöt s a szépet. Köszöntlek Téged, ki
hegycsúcsok hősipkáját teszed fejedre
s onnét intesz az elvadult világnak!
Én órjásnak és szelíd Békének ismerlek!
És Embernek! Emberek közt is igaznak!
S verseiddel a gaznak is ellenállsz, Te, Nagy,
s fejed körül izzik egy fénylő glória
ÁMEN

IHÁSZ-KOVÁCS ÉVA

Sta sole supra Gibbeon

– Baranyi Ferenc költőnek –

Mély, selyemhangja, az fogott meg?
Vagy versei? Az „ö r ö k l é t e k”?
Virág-közeiben köszöntlek Téged,

sorod, mint "forralt borod" éget.
így, szeptemberben köszöntlek Téged!
Csak vers vagyok, mely forralja véred...
A régen ismert Dallamod
s Te is azt, aki én vagyok;
a ragyogás, az ég megőrzi
Aki nagy költő, aki férfi.
S érti az aranyserleget,
melyben a nektár szendereg,
istenek italát nyújtva
pillantsz reám könyveidből újra.
S azok a dalok úgy zenélnek,
mint pásztorsípot fúvó ének;
zenélnek, igazat szólnak,
hogy higyjünk, tán jobb lesz holnap?!
S itt lantpengető kezéd játssza,
azt, ami múlt és vallomása
kozmoszig és tanít minket,
a mát, a jövőt Te írod meg!
Micsoda rengeteg alázat,
aki az aranylanton játszhat,
s kimondja bátran, mint a nyílt ég,
nemzedékek jóságát, vétkét,
és rámutat az igazságra,
hogy aki lát, a MINDENT lássa!
És úgy énekled a szerelmet,
hogy Démetemek öle reszket
és termékennyé válnak Tőled
mind a mezők és erdőségek.
Mi vagy Te, mondd, egy mai Látnok?
Könyvedért most is sorbaállok;
én, vigasztalan, – Vigaszt várok!

Ajánlás:

Herceg!

Lírai lelked, bársonyhangod
soká szeretném még csodálni!
S ha a gyémántnap lehull az égről,
akkor kezdünk csillaggá válni!

SÁNTA GYÖRGY

A líra nem luxus, a vers segít élni

Baranyi Ferencet jó ötven éve ismerem. Nehéz visszatartanom magam, hogy az együtt, barátságban megélt fél évszázadról ne himnuszt írjak (igaz, ő a lírikus). A jelentős, a népszerű költőről való méltatást az irodalomtörténészekre hagyom. Mert az ma már kétségtelen, hogy Baranyi Ferenc Kossuth-díjas költő ott áll, ott van azoknak a halhatatlanoknak a sorában *Janus Pannoniustól Balassi Bálinton, Csokonai Vitéz Mihályon, Petőfi Sándoron, Ady Endrén át József Attiláig*, akiket magyar költőknek nevezünk. De az ő születésnapján nem a halhatatlanok panteonjába akarom emelni, inkább azt kívánom, élje még hosszú-hosszú ideig az ember hétköznapi életét, amelyből versek sokasága terem.

Visszatekintve ifjúságára: első kötete, a *Villámok balladája* megjelenése nyilván nem volt számára hétköznapi esemény. Az viszont már nagyon is az volt, hogy a kötetért kapott kilencezer forint honoráriumot – ez a hatvanas években bizony jelentős összeg volt – egyetlen éjszaka elverte a *Márványmenyasszonyban*, a víg barátok kedves társaságában. „Hogy ne zavarja egyetlen fillér se a kollégiumi kódís életet” – ahogy ő mondta. Az is a hétköznapi léthez tartozik, ha az emberfia szerelmes lesz – Feri barátom ebben bizony bajnok. Az meg még a hétköznapiakban is ünnep, ha a költő feleségül veszi menyasszonyát, mátkáját. 1962-ben ez is megesett vele.

Az viszont már jóval túl van a hétköznapiakon, ahogy ehhez az asszonyhoz szólt, írt, verselt a *Hajsza* című költeményében. Baranyi Ferenc sok-sok versét, műfordítását olvastam, de a *Hajsza* megszületése óta megdöbben, nyugtalanít az őszinteségével, ugyanakkor kénytelen vagyok megadni magam az igazságának, és el kell fogadnom az önző férfi őszinte beismerését, és csodálattal nézem az önismeret végigjárt útját ebben a rövid versében.

A líra nem luxus, a vers segíti élni az embereket. Baranyi Ferencet, a lírai költőt ezen felelősségére, az írástudók felelősségére a számtalan író-olvasó találkozók egyikén egy fiatal nő döbbsentette rá, aki csak annyit mondott: a hétköznapiok küzdelmeiben az ő verseihez nyúlt és onnan merítette azt az eszmei, érzelmi erőt, amellyel egy-egy harcát megívta.

Tovább nézve, nem is távolból Baranyi Ferenc emberi és költői életútját – amely persze úgy összefonódik, mint inda a fával bizony elismerésre méltó az életmű. Versei (harminc kötet), műfordításai, egyéb írásai munkás életet jeleznek. Élete egésze a költészeté volt és maradt máig, de azért bőven jutott lényéből nekünk, barátoknak is. Nem túl gyakori találkozásaink alkalmával mindig úgy éreztem, mintha Feri barátommal éppen tegnap vagy talán egy órája hagytuk volna félbe a beszélgetést. Egy olyan beszélgetést, amely a lényegről szólt, amelyben közös eszméket vitattunk, amely nem volt fecsegés, de nem nélkülözötte az ő szellemes derűjét (latinos báját, kedélyét). Mindig magához tudta ölelni, emelni a másik embert. Sose éreztem önzőnek vagy őszintétlennek barátságunkat. Úgy vélem, az élet sok szépet adott neki – persze hiányérzete, mint mindenkinek, neki is lehet. Barátként, olvasóként azt mondom, sőt bizton állítom: emberként, költőként kiteljesedett. Bár az életkor kérlelhetetlenül jelzi az idő múlását, biztos vagyok abban, hogy még semmi sem fejeződött be. Azt kívánom Baranyi Ferenc költőnek, barátomnak, hogy a következő években, évtizedekben találkozzék sok-sok értő, érző és fogékony olvasóval.

HORVÁTH FERENC

Arcképvázlatocska

Baranyi Ferencnek

Ha dalt kanyarít Baranyi,
műgondja már-már aranyi –
de verse alanya, állítmánya
nem régi poéták szállítmánya.

Lám, Ferink írt sok poros dalt is,
s baranyis mind, nem vörösmartys,
s szonettje mindegyik csinos,
mint Babitsé – s nem babitsos.

Nem Tóth Árpád módjára rímel,
nem kosztolányis, hogyha mímel;
más a séró és más a szerkó –
így csak ő ír: Baranyi Ferkó!

PRAZNOVSZKY MIHÁLY

Hölgyeim és Uraim!

Előadásom címe:

Burányi Ferenc költészeti beszédmódjának paradigmaticus hermeneutikai toposz-etológiai motivációi.

(paródia)

Önöknek bizonyára vannak – ahogy végignézek Önökön, úgy érzem, elemi szintű – ismereteik a modern magyar költészet jelenségeiről és annak értelmezéséről. Meg kell mondanom, ezek közül egy kivételével mindegyik téves. A magyar irodalmat egészen másként kell olvasni, ahogyan azt a tudósok és ahogyan azt a könyvtárosok teszik. Illetve ők nem olvassák, csak kölcsönzik. Ezek szerint nekik több eszük van...

Ma ennek a több évtizedes költői életmű-halmaznak, költészetnek az elemzésére a korszerű irodalomtudomány, a poszt-modern elmélet, a hermafrodita, akarom mondani a hermeneutika módszerét választottam.

Kiindulópontunk legyen az a nyilvánvaló egyértelműség, amely **Baranyi Ferenc** költészetében azonnal feltűnik még annak is, aki egy versét sem olvasta. (Ők vannak többen egyébként.) E szerint az irodalomtörténetet mindig az élő irodalmiság írja, amely folyvást változó viszonyt létesít az őt magát is feltételező hagyománnyal. A hagyomány történéseinek e telosz nélküli folytonosságában az irodalom nyilvánvalóan kevésbé különbözik a tárgyi formát nyert időbeliség értelmezésének egyéb szellemi formáitól. E triviális közhelyet így tudjuk folytatni: ennek következtében mondanivalóm annak az egzisztenciálisan mélyített ellentmondásnak a világképi vezérfonala mentén bontakozik ki, amely az inautentikus lét és egy ideáltipikusan elgondolt, metafizikai szabadságelv összeegyeztetlenségére épül.

Én ezt a gondolatívét szeretném tovább feszíteni. Ebből Önök itt mindannyian rájönnek majd arra, hogy ez a minden alkotáselvtől megfosztott létállapot annyiban marad mégis regionális horizontú, hogy nemcsak világszerűségének komponensei, hanem nyelvi építőelemei is az ideologikumtól átítatott térségi diskurzus szemléletformáit termelik újra.

Azt hiszem, ez egyértelmű bevezetés volt. Válasszunk ki mindehhez bizonyítékként egy topográfiaileg instabil szellemi lefedést, amelyet mindannyian szintén ismerhetnek. Nyilvánvaló, hogy Baranyi versbeszédeiben a szimbólum olyan képlékeny attitűd, amely nem a paradigmaticus valóságában értendő, hanem áttételesen viszonyítható a nem létezőhöz.

Valójában a kulcsszó egy sokkoló hatás kiváltotta olyan pszichés deformáció, amely az amúgy is instabil szomatikus állapotú költőt kirobbanó létélmény megfogalmazására ihlette. Vagyis az olvasó Baranyi verseinek hatására az ihlet élmény látens permanenciájába helyezkedik.

Baranyinál ez általában nem ritka lírai én-helyzet, mivel a textus intertextuális áttekintése nyomán azonnal látszik, hogy általában tulajdonnévről (*prézens perfektum*) és nem köznévről (*inprézens inperfektum*) van szó. Ez a közismert és gyakori Baranyi verselem az affektális lírai én-helyzet. Amely éppúgy jellemző verseire, miképpen tetten érhető József Attilánál az ellentétesség véglegességében a kezdet (*infinimivum*) és a megnyugtató feloldás, a befejezinum állapota. Ugyanis Baranyi egyedülálló módon a jelenkori lírapoétikában olyan koherens szimbolikái strukturális képességgel rendelkezik, amellyel képes a triviális látványmezőt esszenciális numerizmusba átemelni.

Baranyinál a versbeszéd dekódolásának egyik sajnálatosan elmaradott tételsoara az az ipari, vagy más néven *fabrikális performancia*, amelynek elvégzése során azt tudjuk megállapítani, hogyha helyesen és figyelmesen dekódolunk, a magyar iparosodás vagy industrializáció olyan felfedezetlen rétegeibe jutunk, amelyek egyik oldalról lehetővé teszik a versbeszéd tematizálását és önfejlesztését, másfelől halhatatlanságot jelentenek annak, aki ezekre a léthelyzetekre rátalál.

Tudjuk, de rosszul tudjuk és Babits is megírta egyik esszéjében: amit rosszul tudunk, az olyan, mintha nem tudnánk. A műközpontú analízis egyértelműen és azonnal rádöbbsent bennünket arra, hogy a költészet igazsága sokszor a legképtelenebb füredi helyismereti kutatók gyarlóságát is legyőzi. Természetesen akadhat Önök között, aki a recepcióesztétika gadameri értelmezése szerint előbb hisz a produkcióesztétikának mint a hatásesztétikának. Az ilyen ember képtelen a dialogikus olvasásra, és a várakozáshorizontja is erősen beszűkül. De ebben az időn

átívelő metafizikában, csakúgy, mint az eszkhatológiában, a zárt rendszer koherenciája helyett a tematikus elemek funkcionális kohéziója jelenik meg.

A Baranyi versértelmezéseink másik vagy újabb vonulata az úgynevezett feminin élethelyzetek, azaz intencionáltság irányába vezet el, ahogyan azt *Husserl* megfogalmazta. Itt is vannak egészen extrém példánk, ha tudunk helyesen konkretizációt elvégezni egy-egy versbeszédre, azaz kialakul a diskurzus az én, vagyis az én énem és a vers, mint a másik nem között, tehát egy aktus jön létre.

Hasonló jellegű gesztus-költészetre bőven találunk példákat Baranyinál, amelyek révén lehet értelmezni az artikulált lírai világokat s így eljuthatunk a világértelmezések interakciójához, az én imagikus megsokszorozásának nyelvi valószínűségéig.

Baranyi Ferenc egyébként tartogat még más olvasati lehetőséget is a dekódolt befogadó számára, aki irreverzibilis pszeudó aktusa révén megdöbbenve olvassa a rejtőzködő, szublimált lényét interperciális közönybe merítő Baranyinál. Mindez egyfajta nárcisztikus korrelációt is implikál. Ez már valóban meg van fosztva az önreflexív mozzanattól.

Hiszen ez nem más, mint Baranyi költészetének a versolvasó tömegek által azonnal s spontán felismert spekulatív szubsztanciája. S ez a lényeg: amit említék, az valójában nagyon egyszerű helyzet: a proprioceptív tér-idő-mozgás-változás érzékelés hallucinatív játéka. Hiszen mindannyian érezzük, hogy az én dekonstrukciója a költői beszédcselekvés aktusát is meghatározza. Általában Baranyinál a kozmikus összszubjektum szinten ez a szexuális deformáció jelleg valóban reális lét-komplexust jelent, főleg az idősödő emberek számára.

Ez így természetesen a tágasság horizontján belül szerveződik egyetemes homotéletté, de mégis elgondolkodtató, hogy a költő milyen elementáris erővel tud átlépni az egyik létperemhelyzetből a másikba. Baranyinak meg kellett birkóznia ezzel a tematikával, amely úgy tematizálta költészetüket, miként *Lukács György* a szellemtörténetet.

Végezetül egy kis példatárral szeretném igazolni kiinduló tézisemet, hogy a Baranyi-féle költészet újraolvasása a költői leképzés olyan strukturális transzponális átszervezéséhez vezet, amely a mélyszerkezet szintaktikai, szemantikai komplexitását verbálisán tárja fel. Más szóval és még egyértelműbben ezt úgy is mondhatjuk, hogy nála privát beszéd inkább olyan önlefozó magánvallomás, amely metafizikai értelmezés-szerkezetben teszi megragadhatóvá a nyelvhasználat külső okait s így közvetve a poétikai szublimáció szintjén is magyarázódik. Tehát itt a létbevetettség olyan pillanatnyi ökolírai változatával találkozunk, amely azt igazolja, hogy a valóság arculatát nem az euroszubjektum, hanem maga a természeti létrend alkotja meg.

Nos, az általam felsorolt Baranyi-idézetek alapján Önök is meggyőződhetnek állításom igazáról. Ez a valószínűtlenül őszinte önfeltárulkozás, amely vezette a monologikus beszédnormámat, bebizonyította, hogy a költő, a mi esetünkben Baranyi, történetbeli ottléte és aktuális nyelvi pozíciója között olyan viszony állt fenn, amely önmaga elvi cáfolatát is tartalmazta. Elvittem Önöket a modernség záróhorizontjára, hogy annak egyik konstituáló alapélményéből kiiktassam a tragikus akcentus érzelmiségét.

S így csak remélni tudom, hogy Önök is a József Attila-i létállapot egyidejű premisszáival rendelkeznek: azaz nem karóval jöttek engem meghallgatni, hanem virággal.

Felolvasta Balatonfüreden Praznovszky Mihály, pseudo-öko-lingvisztikai akusztikus metaformátor, Baranyi (Baranyai) Ferenc tiszteletére, 2008 júniusában, az ünnepi könyvhéten. Megjelenik majd az előbb említeti szerző életműve összkiadása hátrahagyott iratok 8. című kötetében, 2113-ban.

HÁMORI ISTVÁN PÉTER

Feri és én

B. F. Kossuth-díjára

A Kossuth-díjat nem úgy nyerte, kártyán,
s nem vívta néki ki tengernyi had.
A díjazott, Feri, az „édesbátyám”.
(Ekképp a díj a családban marad)

Érdemeit megítélhették mások,
bár a munkáért még kevés a bér.
Verspincéjében jó szíve az ászok,
fején pedig már rég ott a babér.

Kamasz fiúként verseiben hittem,
hónom alatt a köteteit vittem,
gyengeségemben ő adott erőt.

Barátságunkkal úgy vagyunk, mi ketten:

Kossuth-díj nélkül önzetlen szerettem,
s így, hogy megkapta is, szeretem őt!

ZIMONYI ZITA

Táltos

(Részletek)

Táltos energiaember, állandóságember. Kegyet kapott: a mélységbe nem kell alászállnia, hogy a magasságba jusson. A poklot nem kell ismernie, hogy a mennyet is ismerje. Úgy birtokolhatja a csúcok adta élményt, hogy nélkülözheti a szakadékok okozta szenvedést.

Húsz évvel idősebb nálam, de egy nappal sem öregebb. Nem öregebb, nem fiatalabb senkinél: kortalan.

A betegségek visszapattannak róla, mint falról a labda. Az életjátszmában ő maga a fal, és ő maga a labda.

Varázsrigmusai a Teremtő ajándékai, annyit vesz el az igék sokaságából, amennyit fogni, cipelni, emelni, tartani bír. Kishúgának fogadott, én bátyámnak fogadtam.

Minden ujjperce külön táncot jár. Látszik, hogy Táltos. Sokmindenféle-díjas. Békebeli aktatáskája leszakad a díszoklevelektől, plecsniktől.

Szakadatlan írja, költi, papírra veti varázsverseit, szonettjeit. Bárhol, akárhol: vonatfülkében, rozoga széken, zajos étteremben, téren.

Táltost húsz éve egy rendezvényen mellém ültetik. Portrét festek róla. Majdnem magamba szeretek.

– Alkotótársi szeretettel, Szilágyi Zsófiának. így dedikálja egy művét nekem, ismeretlen akvarellfestőnek! Megelőlegezte, amit én magamnak se előlegeztem meg: alkotószámba vett!

Táltos volt, van, lesz mindörökkön.

Megbeszélünk egy találkozót a Kálmán Imre utcai antikvárium előtt. Sötét napszemüvegben körbeforgatja fejét, mintha keresne. Persze, nem keres. Reméli, észreveszem. Már hogyan venném észre! Odalépek hozzá. Megöleljük egymást.

– Táltos bátyám, kérek egy anekdotát!

– *Hárs György* költő, egy antikváriumban megtalálta *A lázkeresztjén* című saját verseskötetét. Kinyitja. Ez áll beleírva: *Szeretettel Ladányi Mihálynak: Hárs György.*

Megvette, beleírta: *Ladányi Mihálynak megismételt szeretettel: Hárs György.*

A láz keresztjén című könyvet immár másodszor is Ladányi Mihály költőtársának dedikálva elküldte Csemőbe, ahol lakott.

Ismét megbeszélünk egy találkozót Táltossal. Az *Operaház* legfelső lépcsőfokán vár. Sötét napszemüvegben körbeforgatja fejét, mintha keresne. Persze, nem keres. Reméli, észreveszem. Úgy áll ott, mint a Bakáts téri templom falán Assisi Szent Ferenc márványszobra. Már hogyan venném észre! Odalépek hozzá. Megöleljük egymást.

– Táltos bátyám, kérek egy anekdotát.

– Jövök haza Pilisről. Felszállók a vonatra. Leülök egy asszony mellé. Beszélgetünk erről-arról. Megkérdezi az asszony, mivel foglalkozom. Szavakat szedegetek, igéket idézek, mondom.

– Pedig milyen jóra való, rendes embernek nézett ki! – méltatlankodik az asszony.

Ismét megbeszélünk egy találkozót Táltossal. A *Nemzeti Múzeum* legfelső lépcsőfokán vár. Sötét napszemüvegben körbeforgatja fejét, mintha keresne. Persze, nem keres. Reméli, észreveszem. Már hogyan venném észre! Odalépek hozzá. Megöleljük egymást.

– Táltos bátyám, kérek egy anekdotát.

– Visszavonult pályatársam, *Sós Zoli*, származása szerint hajdúnánási szemérmes parasztfiú. Ötvenhárom éves korában, 1988 tájékán, elvált a feleségétől. Ekkor összehozta a sors egy vérbő nőszeméllyel, aki bevezette őt a szex rejtelmeibe, amivel kicsiholt belőle kétkötetnyi erotikus verset. Akkor még létezett a *Kiadói Főigazgatóság*, a kiadványok engedélyezésére. Azt a feltételt szabták, hogy legyen a műnek lektora, és minden példányt csomagoljanak fóliába, hogy ne lehessen élvezkedni a költeményeken a boltokban. Így jelent meg a kötet az én lektorálásommal. Zoli, hajdúnánási szemérmessége miatt, Subah Zoltán álnéven tárta nyilvánosság elé írását. A csaj eredeti nevét, Sárát is átkeresztelte, nehogy a férj gyanút fogjon. Így lett a mű címe *Márta*. Rajtam kívül mindenki fiktív volt a kiadványban, ezért a glosszátorok velem szórakoztak. A rádióban szellemesen kikikizték a könyvet, mondván, hogy az Arany János-i nyelvezet segítségével kiderül a versekből: a költő szeret kefélni. A lektorálás Táltost dicséri. Közben a háziasszonyok, akik otthon ügködtek, csak ennyit hallottak a háttérből, hogy könyv, kefélnék benne, meg Táltos. Erre az én, ugyancsak ekkor megjelent művemet kezdték venni, mint a cukrot. Nagy szolgálatot tettek nekem Sós Zoli pornópoémái.

– Táltos bátyám, mondanál még egy anekdotát?

– Az 1960-as évek elején mi, magyar írók vagy nyolcán előzönlöttük Fejér megyét, és szétrajzoltunk különféle falvakba előadást tartani. Weöres Sanyika migrént kapott, és visszautazott Pestre időnap előtt. A megyei könyvtári munkatárs, *Csukly Alajos*, Lojzinak hívtuk, megoldotta a problémát azzal, hogy én még fiatal vagyok, bírom a strapát, két találkozó is befér egy napomba. Ezzel elvitt Pusztavámra, Mór mellé, ahol *Weöres Sándort* várták. Ahogy megérkeztünk, Lojzi kezdte magyarázni a művelődési ház igazgatójának, hogy Weöres elvtárs sajnos beteg lett, de itt van helyette... Tudom, tudom, forgatom én a szép versek antológiákat, vannak azokban fényképek is, válaszolta az illető. Bementünk a kultúrházba, felültünk a pódiumra, előttünk hullámozott a nyolcfőnyi tömeg, és a következőket adja elő a helyi szerv: Kérem

szépen, Weöres elvtárs beteg lett, de semmi baj, eljött helyette a legtehetségesebb fiatal költőnk, *Simon Lajos* elvtárs, mutatott rám. Nem akartam leégetni a falu egyik notabilitását, ezért Simon Lajosra vettem a figurát, felmondtam a verseiből egyet-kettőt. A pályatársaim műveit jobban tudom, mint a magamét. Az élettörténetét is ismertem, néhányszor együtt tartottunk író-olvasó találkozót. Ezzel mind előálltam Pusztavám népe előtt, akik máig is abban a hitben élnek, hogy Simon Lajost látták vendégül annak idején.

– Három a magyar igazság, Táltos bátyám. Mondjál még egy anekdotát!

– A *Magyar Ifjúság* című heti „csapás” száguldó riportereként dolgoztam 1969-től 1972-ig. A szerkesztőség a *Népszabadság*-házban, a Blaha Lujza téren terült el. A főbejáratnál nagy éberség honolt. A rendész minden áldott nap megkérdezte, hova, kihez megyek. A béketűrősem sokáig kitartott, de amikor a harmadik évben is így faggattak, egy reggel közöltem: – Nézze, a táskámban két plasztikbomba rejlik. Fölmegyek a harmadik emeletre, és a levegőbe röpítem *Rényi Péter* főszerkesztő-helyettes elvtársat. – Ne hülyéskedjen, maguknál sose lehet tudni, tegnap még újságírók, holnap meg kanászok –, mordult rám a pasas. – Látja, maguknál meg pont fordított a helyzet, tegnap még kanászok, és mit ad isten, ma meg rendészek.

Táltost szokásos országjáró útja felém vezeti. Nyitom a kaput.

– Van ám belépő is! Szólok.

Megtorpan.

– Mi légyen az, lelkem, kishúgom?

– Egy anekdota. Anélkül itt nem időzhetsz, Táltos bátyám!

Leülünk a teraszon. Elé teszem kedvenc borát. Nem issza nagyobb gyönyörrel a legszebb asszonyok szavát se, mint a tüzes olasz, francia borok savát.

Kezdheti a kortyolgatást.

– Elmentem látogatóba fogadott kishúgomhoz. Sül a nyárs, fogy a bor, peng a gitár. Csengetnek. – Menj, Táltos bátyám, nyissál ajtót, nyárssal van tele a kezem – mondja fogadott kishúgom.

Nyílik a kapu, ott áll egy asszony, olaszul beszél hozzám:

– *Che bello di averla trovato maestro sciamano!* Csakhogy megtaláltam, Táltos mester! Hallottam, rejtőzködik a világ előtt. *Sta traducendo Dante.* – Fordítja Dantét.

– Dante *Poklát* por lepi a polcon, levenni sincs időm, nemhogy magyarrá erőszakolni súlyos tercináit.

– Eljöttem, hogy csodáljam eszét, megszorítsam kezét.

– Ez lehetetlen, hölgyem! *Questo è impossibile.* Ez lehetetlen!

– Ez nem lehetetlen! *Questo non è impossibile.* Fogjon meg, élek. *Mi tocchi, sono viva!* Míg élek, remélek! *Finché vivo, spero!*

– Nem, nem hiszem! Hogy kerül ide? Kicsoda kegyed, honnét tud rólam? Senkinek nem mondtam, hogy itt vagyok. Én se tudtam még reggel, hogy itt leszek! Ez lehetetlen! *Questo è impossibile.*

– Ez nem lehetetlen! *Viva. Finché vivo, spero!* Élek. Míg élek, remélek!

Szaladt fogadott kishúgom, nyakunkba ugrik mindkettőnknek.

– Táltos bátyám, ő a szomszédasszonyom lánya Perugiából. Oda ment férjhez harmincöt éve. A szüleit látogatja, meg téged! Gyertek gyorsan, itt a nyársonsült étek!

Táltos bátyámnak lelkét lelkemre tetováltam, szívét billoggal szívemre ütöttem. Add uram, Dante *Poklát* ne lepje por Táltos polcán. Legyen ideje, ereje levenni, súlyos tercináit varázsszavak hitével könnyűvé tenni.

Uram, legyen meg a te akaratod, Táltos akaratában!

ISSN 1216-18-61
ISBN 978-963-08-2542-9

Felelős kiadó: Ferba Bt.

Felelős szerkesztő Tabák András

2011 Vasas-Köz Kft. nyomda
Felelős vezető Badó Géza

Terjeszti a Könyvtárellátó Közhasznú Társaság
